

A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió Területi Hatásvizsgálata

2021-2027

Készült a Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió 2021-2027 Békés Megyei Önkormányzat által 2020. december 9-én társadalmasításra bocsátott verziója alapján



2021. Január

Elfogadva a 60/2021 (V. 17.) sz. közgyűlés elnökének határozatával

Készítette: EX ANTE Tanácsadó Iroda Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

1	A KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, HATÁSVIZSGÁLAT KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ÉS CÉLJÁNAK ISMERTETÉSE	5
1.1	Az előzmények ismertetése	5
1.2	A tervezési folyamathoz való kapcsolódás	5
1.3	A környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során tett javaslatok hatása a Békés Megyei Területfejlesztési Konceptióra	6
1.4	Az érintettek bevonása a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés kidolgozásába	6
1.4.1	A társadalmi egyeztetés folyamata	6
1.4.2	A vélemények, szempontok figyelembevétele a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során	6
1.5	Felhasznált adatok, alkalmazott módszerek	6
1.5.1	A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása	6
1.5.2	Az alkalmazott módszertan	7
2	A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ISMERTETÉSE	8
2.1	A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió céljainak, tartalmának ismertetése, környezeti, társadalmi, gazdasági összefüggések	8
2.2	A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása	9
3	A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MEGVALÓSÍTÁSÁNAK KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI HATÁSAI, KÖVETKEZMÉNYEI	10
3.1	A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió cél- és eszközrendszerének vizsgálata, koherenciája és konzisztenciája	10
3.1.1	Koherencia-vizsgálat – a Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió összefüggése más releváns tervekkel	10
3.1.2	Konzisztencia-vizsgálat	12
3.2	A meglévő környezeti konfliktusok és problémák bemutatása	17
3.2.1	A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása	17
3.2.2	A fennálló környezeti konfliktusok, problémák és a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások várható alakulása abban az esetben, ha a koncepció intézkedései elmaradnának	18
3.3	A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió megvalósulásával környezeti hatást kiváltó tényezők, okok feltárása	18
3.3.1	Természeti erőforrás közvetlen igénybevételének vagy környezetterhelésnek a közvetlen előidézése	18
3.3.2	Társadalmi, gazdasági folyamatok kiváltása révén közvetett környezeti következményekkel járó folyamatok	19
3.4	A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió megvalósítása esetén a környezetet érő hatások	20
3.4.1	Hatás a földre, talajra	20

3.4.2	Hatás a levegőre	20
3.4.3	Hatás a vízre, felszíni és felszín alatti vizekre (ide érte az ár- és belvizeket is)	20
3.4.4	Hatás az élővilágra, a természeti (ökológiai) rendszerre, a biodiverzitásra	21
3.4.5	Hatás az országos jelentőségű védett természeti, illetve Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére	21
3.4.6	Hatás a természeti erőforrások megújulására, használatára (ideértve az ásványvagyon is)	21
3.4.7	Hatás a klímára	22
3.4.8	Hatás az épített környezetre, települési környezetre, épített örökségre (ideértve a Világörökségi értékeket is)	22
3.4.9	Hatás a tájra, a táj eltartó képességére, helyi gazdaságra	22
3.4.10	Hatás a térszerkezetre, területfelhasználásra	23
3.4.11	Hatás az érintett emberek egészségi állapotára, életminőségére (ideértve a zaj- és rezgésterhelést is)	24
3.4.12	Hatás a környezettudatos magatartásra, életmódra	24
3.4.13	Hatás a honvédelemre	24
3.4.14	Hatás a hulladékgazdálkodásra	24
3.4.15	Hatás a természeti és ember által előidézett kockázatokra	25
3.4.16	Hatás új környezeti konfliktusok, problémák, kockázatok megjelenésére, meglévők felerősödésére	25
3.4.17	A megvalósítás kumulatív hatása	26
3.4.18	Az országhatáron áttérjedő környezeti hatások lehetősége	27
3.5	A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósításának társadalmi hatásai	27
3.5.1	Népességre és népességmegtartó képességre gyakorolt hatások	27
3.5.2	Foglalkoztatásra gyakorolt hatások	27
3.5.3	Életminőségre, szabadidő eltöltésére, egészségi állapotra, szociális helyzetre gyakorolt hatások	28
3.5.4	A társadalom biztonságérzetére, veszélyeztetettségére gyakorolt hatások	28
3.5.5	Az esélyegyenlőségre, esélyteremtésre, társadalmi felzárkózásra gyakorolt hatások	28
3.5.6	A helyi kultúra fejlődésére gyakorolt hatások	28
3.6	A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósításának gazdasági hatásai	30
3.6.1	A természeti erőforrásokra gyakorolt hatások	30
3.6.2	Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezetére gyakorolt hatások	30
3.6.3	A mezőgazdaságra gyakorolt hatások	30
3.6.4	Az erdőgazdálkodásra gyakorolt hatások	30
3.6.5	Az idegenforgalomra gyakorolt hatások	30
3.6.6	A vízgazdálkodásra gyakorolt hatások	31
3.6.7	Az energetikára gyakorolt hatások	31
3.6.8	A közlekedésre gyakorolt hatások	31
3.6.9	A műszaki infrastruktúrára gyakorolt hatások	31
3.6.10	A térség versenyképességére gyakorolt hatások	32
3.7	A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció összefoglaló értékelése a környezeti, társadalmi, gazdasági következmények alapján, feltárt konfliktusok értékelése, a környezeti, társadalmi, gazdasági szempontból elfogadható változatok meghatározása	32
4	A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MEGVALÓSÍTÁSA KÖVETKEZTÉBEN VÁRHATÓAN FELLÉPŐ, KÖRNYEZETRE, TÁRSADALOMRA, GAZDASÁGRA KÁROS HATÁSOK KEZELÉSE	33
4.1	Káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése	33

4.2	Javaslatok egyéb szükséges környezeti intézkedésekre	34
4.3	A feltárt gazdasági, társadalmi konfliktusok feloldására, a káros hatások ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések meghatározása	35
5	JAVASLAT OLYAN KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI SZEMPONTÚ ELŐÍRÁSOKRA, FELTÉTELEKRE, INTÉZKEDÉSEKRE, AMELYEKET A TERV ÁLTAL BEFOLYÁSOLT MÁΣ TERVEKNÉL FIGYELEMBE KELL VENNI	35
6	KÖRNYEZETI HATÁSOK MONITOROZÁSA	36
6.1	A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozó monitorozási javaslatok értékelése	36
6.2	Javaslatok egyéb szükséges intézkedésekre	37
7	KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ	37

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. ÁBRA:	A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ CÉLRENDSZERE	9
1. TÁBLÁZAT:	PRIORITÁSOK ÉS BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK HOZZÁRENDELÉSE STRATÉGIAI CÉLOKHOZ	14
2. TÁBLÁZAT:	EGYES PRIORITÁSOK ÁLTAL POTENCIÁLISAN BEFOLYÁSOLT KÖRNYEZETI HATÁSVISELŐ KATEGÓRIÁK	17
3. TÁBLÁZAT:	TERMÉSZETI HATÁSVISELŐKRE GYAKOROLT NEGATÍV IRÁNYÚ HATÁSOK ÉRTÉKELÉSE	19
4. TÁBLÁZAT:	TERMÉSZETI HATÁSVISELŐKRE GYAKOROLT POZITÍV IRÁNYÚ HATÁSOK ÉRTÉKELÉSE	19
5. TÁBLÁZAT:	PRIORITÁSOK HATÁSA EGYES, A TERMÉSZETI ÉS EMBER ÁLTAL ELŐIDÉZETT KOCKÁZATOKRA VONATKOZÓ BEAVATKOZÁSI KÉPESSÉGEKRE	25

1 A KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, HATÁSVIZSGÁLAT KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ÉS CÉLJÁNAK ISMERTETÉSE

1.1 Az előzmények ismertetése

Jelen hatásvizsgálat a Békés Megyei Önkormányzat megbízásából készült a Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió 2020. október 30-i elkészítését, majd december 9-i társadalmasítását követően.

Célja, a 2021-2027-es időszakra tervezett Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak feltárása a szakmai és társadalmi egyeztetésekben résztvevők, valamint a döntéshozók számára.

A dokumentum az alábbi jogszabályoknak megfelelően, azokkal összhangban került elkészítésre:

- 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól;
- 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról; E rendelet 1. számú melléklete szerint környezeti vizsgálatot kell készíteni az 1996. évi XXI. törvény 23. § (1) bekezdésének megfelelően készített területfejlesztési koncepcióra, így a megyei területfejlesztési koncepcióra is.
- 97/2009. (XII.21.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízgazdálkodási és tájvédelmi szakértői tevékenységről: a területi hatásvizsgálat környezeti értékelési részét e rendelet szerinti szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő végezte el.
- A környezet védelméről szóló törvény (a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény: E törvény 44. § (1)) alapján a vizsgálatnak ki kell terjednie arra, hogy a tervezett előírások, intézkedések mennyiben befolyásolják, vagy javíthatják a környezet állapotát; illetve, hogy a tervezett intézkedések elmaradása esetén milyen kár érheti a környezetet vagy a lakosságot.

Megbízott részéről a hatásvizsgálat elkészítéséért felelős: Janza Frigyes ügyvezető

A hatásvizsgálat elkészítésében részt vevő környezetvédelmi szakértő: Viszoczky György

1.2 A tervezési folyamathoz való kapcsolódás

A hatásvizsgálat szervesen kapcsolódik a területi tervezés folyamatába. A területfejlesztési koncepció hatásvizsgálata már a területfejlesztési stratégiai és operatív program kidolgozása során is figyelembevételre kerül, mintegy előkészítve annak illeszkedését a várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásokhoz.

A Békés Megyei Területfejlesztési Program elkészítését követően annak környezeti, társadalmi és gazdasági hatásai is megvizsgálásra kerülnek egy programszintű hatásvizsgálat keretében. A megyei Integrált Területi Program (ITP) már ezen hatások figyelembevétele mellett készül el.

1.3 A környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során tett javaslatok hatása a Békés Megyei Területfejlesztési Koncepcióra

A környezeti, gazdasági és társadalmi konfliktusok feltárását követően javaslatok kerültek megfogalmazásra ezek feloldására a 4.1-4.3. fejezetekben bemutatottak szerint. Tekintettel arra, hogy ezek a javaslatok koncepció szinten nem igényelnek beavatkozást, a területfejlesztési program készítése során javasoljuk ezek figyelembevételét és beépítését a konkrét programjavaslatokba.

1.4 Az érintettek bevonása a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés kidolgozásába

1.4.1 A társadalmi egyeztetés folyamata

Jelen hatásvizsgálat kidolgozásába két ponton is bevonásra kerültek az érintettek. Először – összhangban a 2/2005-ös kormányrendelettel – a hatástanulmány környezeti részére vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) tematikája került véleményeztetésre az összes potenciális érintettel.

Ezt követően az elkészült hatásvizsgálat is véleményeztetésre került a 2/2005-ös kormányrendelet III. melléklete, illetve a 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet szerint illetékes szervekkel, illetve 45 napra társadalmasításra is került az Önkormányzat honlapján.

A hatásvizsgálat tárgyát képező Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció társadalmasítása 2020. december 9. és 2021. január 23. között történt. Ez alatt a 45 nap alatt a koncepció javaslattevő fázisa mindenki számára elérhető volt a megyei önkormányzat honlapján, lehetőség volt annak környezeti, társadalmi, gazdasági szempontú véleményezésére.

1.4.2 A vélemények, szempontok figyelembevétele a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során

A beérkezett észrevételek alapján a tematika 3.4.5. fejezete kiegészítésre került a koncepciónak az országos jelentőségű védett természeti területekre gyakorolt hatásával, a 3.4.11. fejezet pedig a zaj- és rezgésterhelésre gyakorolt hatással. Emellett, a hatásvizsgálat készítésénél figyelembevételre kerültek további, a tematika véleményezés és a során beérkezett tartalmi észrevételek, és a hatásvizsgálat 2/2005-ös kormányrendelet III. melléklete, illetve a 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet szerint illetékes szervekkel történt véleményeztetése, és a 45 napos társadalmasítás során érkezett vélemények is. A koncepcióhoz és a programhoz kapcsolódó észrevételek azok véglegesítése során kerültek figyelembevételre.

1.5 Felhasznált adatok, alkalmazott módszerek

1.5.1 A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása

A környezeti értékelés során a Területfejlesztési Koncepció helyzetfeltáró és javaslattevői munkarészeinek megállapításait és az ezekben megfogalmazott átfogó, stratégiai és horizontális célokat összevetettük a Koncepció készítői által is figyelembe vett, a környezetet érintő intézkedések szempontjából kiemelkedő jelentőségű stratégiai dokumentumokkal:

- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció
- Országos Területrendezési Terv
- Program a Versenyképesebb Magyarországért

- Nemzeti Reformprogram 2020
- A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024
- Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)
- Nemzeti Tájstratégia 2017-2026
- Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.
- Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030
- Jász-Nagykún-Szolnok Megye Területfejlesztési Konceptiója (felülvizsgálat alatt)
- Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Konceptiója (felülvizsgálat alatt)
- Csongrád Megye Területfejlesztési Konceptiója (felülvizsgálat alatt)
- Magyarország Partnerségi Megállapodása 2021-2027 (előkészítés alatt)

A fentiekén túl a célrendszer az alábbi, releváns stratégiák, programok és cselekvési tervek környezeti szempontból releváns és/vagy Békés megyét specifikusan érintő elemeivel is összevetettük:

- I. Éghajlatváltozási Cselekvési Terv
- IV. Energiahatékonysági Cselekvési Terv
- Energetikai Ásványvagyon-hasznosítási és Készletgazdálkodási Cselekvési Terv 2017
- Darányi Ignác Terv – Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020
- Egységes Közlekedés Fejlesztési Stratégia 2007-2020
- Energia és Klímatudatossági Szemléletformálási Cselekvési Terv 2015
- Hazai Elektromobilitási Stratégia, Jedlik Ányos terv 2.0
- A kisméretű szálló por (PM10) csökkentés ágazatközi intézkedési programja (2011)
- Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020
- Nemzeti Energia és Klíma Terv 2020-2050
- Nemzeti Energiastratégia 2030
- Nemzeti Épületenergetikai Stratégia 2015
- Nemzeti Erdő Stratégia 2016-2030
- Nemzeti Erdőtelepítési Program 2008
- Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió
- Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia
- Negyedik Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015-2020
- Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020
- Nemzeti Vízstratégia, Kvassay Jenő Terv 2017
- Országos Hulladékgazdálkodási terv 2009-2020
- Országos Levegőterhelés-csökkentési Program 2020
- Szennyvíziszap Kezelési és Hasznosítási Stratégia 2014-2023

1.5.2 Az alkalmazott módszertan

A gazdasági, társadalmi hatások elemzése részben a koncepció helyzetfeltáró munkarésze, részben a javaslattevő fázis vizsgálata, részben pedig az aktuális gazdasági, társadalmi folyamatok, problémák, valamint országos hatáskörű tervezési dokumentumok figyelembevétele mellett történt.

A hatásvizsgálat természeténél fogva nem végez önálló adatgyűjtést, a meglévő rendelkezésre álló dokumentumokat vizsgálja, a várható hatásokat ezek elemzésével, értékelésével, összefüggéseinek vizsgálatával határozza meg.

A dokumentum tartalmi felépítése a 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról előírásai alapján készült, kiegészítve azt a 218/2009. (X.6.) Korm. Rendelet által előírt területi hatásvizsgálat társadalmi és gazdasági elemeivel. Ily módon mindkét jogszabály előírásait teljesíti, hiszen a 218/2009 Korm. rendelet 9. § (2) bekezdése szerint az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján elkészített környezeti értékelés a területi hatásvizsgálat környezeti szempontú elemzésének minősül. A tartalmi felépítést emellett az 1. fejezetben felsorolt további jogszabályok előírásainak, illetve a tematika-egyeztetésbe bevont egyes szereplők 1.4.2. A vélemények, szempontok figyelembevétele a környezeti, társadalmi, gazdasági értékelés készítése során c. fejezetben bemutatott specifikus igényeinek megfelelő elemekkel is kiegészítettük.

A Területfejlesztési Konceptió 2. Eszköz és intézményrendszer c. fejezete 5 prioritást, azon belül pedig 46 beavatkozási területet határoz meg. Tekintettel arra, hogy a beavatkozási területek csak megnevezésükkel szerepelnek, tényleges tartalmuk várhatóan csak a területfejlesztési programban kerül majd kifejtésre, a környezeti hatások szempontjából jelen dokumentumban csak a célrendszert (jövőkép, átfogó cél, stratégiai és horizontális célok) elemezzük. A prioritásokat és a hozzájuk tartozó beavatkozási területeket a jelen hatásvizsgálat során csak a célrendszer értelmezésére, lehetséges tartalmának kibontására használjuk, azokat majd részletes tartalmuk ismeretében, a Békés Megyei Területfejlesztési Program területi hatásvizsgálata keretében elemezzük. Ennek érdekében a beavatkozásokat a 3.1.2 Konzisztencia-vizsgálat c. fejezetben bemutatott módon előzetesen egyes stratégiai célok alá rendeljük, de ez a hozzárendelést a területfejlesztési Program részletesebb tartalma alapján, annak hatásvizsgálata során majd felülvizsgáljuk.

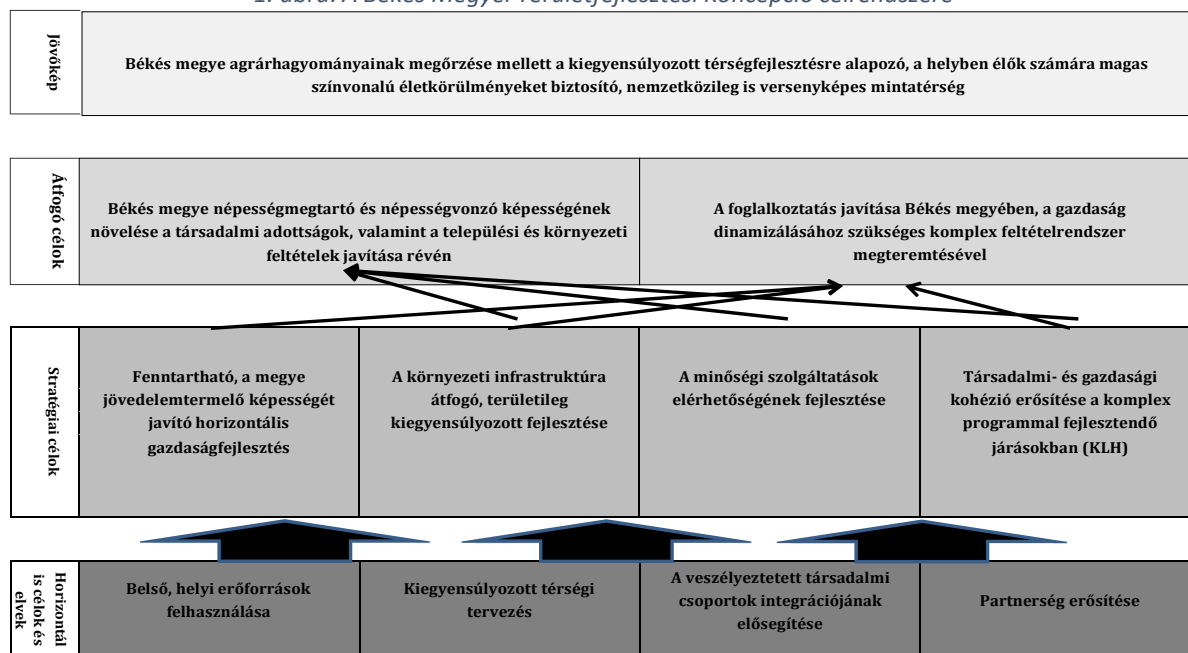
2 A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ISMERTETÉSE

2.1 A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió céljainak, tartalmának ismertetése, környezeti, társadalmi, gazdasági összefüggések

A koncepció fő célja Békés megye jövőképeének megvalósítása, miszerint a megye, agrárhagyományainak megőrzése mellett a kiegyensúlyozott térségfejlesztésre alapozó, a helyben élők számára magas színvonalú életkörülményeket biztosító, nemzetközileg is versenyképes mintatárség lesz.

E jövőképet a megye két átfogó és 4 stratégiai cél megvalósításán keresztül tervezi elérni további négy horizontális cél és elv mentén az alábbi ábrán bemutatottak szerint:

1. ábra: A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió célrendszere



A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptió a korábbi, 2014-2020-as tervezési időszakra készített koncepció által meghatározott fő irányvonalat követi, így a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások sem változnak jelentősen. Ugyanakkor az átfogó, és különösen a stratégiai célok szintjén módosult a jövőkép elérést szolgáló célrendszer, ami eltérő hatásokat eredményezhet. Emellett, az új koncepció hatásainak vizsgálata az új működési környezet miatt is indokolt, mivel a hasonló célok megvalósítása is jelentősen különböző hatásokat eredményezhet 2021-2027-ben a korábbi programozási időszakhoz képest.

Az átfogó, stratégiai és horizontális célok és elvek egyaránt szolgálják a megye környezeti, társadalmi és gazdasági szempontú fejlesztését, ugyanakkor megállapítható, hogy a célrendszert olyan társadalmi szempontok dominálják, mint a népességmegtartás/-vonzás és foglalkoztatás. A gazdasági és környezeti fejlesztések ezek megvalósítását hivatottak támogatni.

2.2 A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása

Az új területfejlesztési koncepció – bár a korábbi időszakhoz képest új megközelítést alkalmaz – továbbra is az életkörülmények javítását és a foglalkoztatás növelését tűzi ki fő célként. Átfogó célok szintjén változás, hogy kiemelésre került a megye népességmegtartó és -vonzó képességének növelése. Stratégiai célok szintjén jelentős változás, hogy hangsúlyt kapott a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése, ugyanakkor már nem jelenik meg a térség-specifikus brandek fejlesztése.

A változás legfőbb oka, hogy a népességmegtartás és -vonzás mind társadalmi, mind pedig gazdasági szempontból kiemelt fontosságú lett a csökkenő népesség kedvezőtlen társadalmi és gazdasági (munkaerőkínálat) hatásait figyelembe véve. Emellett, a területi kohézió is előtérbe került, így a térségi brandek kialakítása már nem jelenik meg prioritásként.

Környezeti szempontból vizsgálva az új koncepció célrendszerét, kettős képet láthatunk:

- Egyfelől a stratégiai célok között továbbra is megtalálható kifejezetten környezet-központú elem: bár teljesen más néven szerepel, mint a korábbi koncepcióban (jelenleg az értékmegőrzés helyett az infrastruktúra-fejlesztést tartalmazza címszóként), a hasonló tartalmú prioritás alatti

beavatkozási területek már jórészt megfeleltethetők a korábbi koncepció környezeti célú kiemelt céljainak.

- Másfelől kikerültek a jövőképből és az átfogó célokból a fenntarthatósággal összefüggő megfogalmazások, az csak a célrendszer harmadik szintjén, a stratégiai céloknál jelenik meg. A beavatkozások koncepcionális megfogalmazása alapján nehezen eldönthető, hogy ez a változás együtt jár-e a környezeti szempontok kevésbé hangsúlyos figyelembevételével.

Összességében kijelenthetjük, hogy mind a foglalkoztatás-bővítés, mind pedig a (korábbinál nagyobb hangsúlyt kapó) népességmegtartás és -vonzás természetéből adódóan környezetterhelő tevékenységekkel jár (gazdasági, közlekedési, illetve kommunális eredetű szennyezés-kibocsátások, energia-felhasználás útján).

3 A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MEGVALÓSÍTÁSÁNAK KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI HATÁSAI, KÖVETKEZMÉNYEI

3.1 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció cél- és eszközrendszerének vizsgálata, koherenciája és konzisztenciája

3.1.1 Koherencia-vizsgálat – a Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció összefüggése más releváns tervekkel

A koncepció kidolgozói megvizsgálták az egyes kiemelkedő jelentőségű környezet-stratégiai dokumentumokkal fennálló összefüggéseket. Ennek során ellentmondást vagy konfliktust nem észleltek, és környezeti szempontból az alábbi releváns összefüggéseket tárták fel:

- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024: A területfejlesztési koncepció megerősíti a fenntarthatóságról kialakult nemzeti egyetértést, külön prioritást szentelve a környezeti infrastruktúra fejlesztésének.
- Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2018-2030: A stratégia és a területfejlesztési koncepció célrendszere összeér. A specifikus célok között megjelenik a természeti erőforrások megóvása és az energiahatékonyság növelése. A stratégiai célok közül az S1. (gazdaságfejlesztés) és S2. (környezeti infrastruktúra) tartalmazhat potenciálisan dekarbonizációs célú konkrét fejlesztéseket.
- Nemzeti Tájstratégia 2017-2026: A stratégia területhasználati elvei összhangban vannak a területfejlesztési koncepció szellemiségével, célrendszere pedig támogatja a környezetbarát technológiák elterjedését és a természeti értékek védelmét.
- Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030: A koncepció mindkét átfogó célja összhangban van a stratégia nevesített társadalmi céljaival.

A környezeti vizsgálat során további, az 1.5.1 A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása c. fejezetben felsorolt stratégiai dokumentummal is összevetettük a területfejlesztési koncepciót. Összességében kijelenthetjük, hogy a célrendszerek szintjén nem tapasztalható ellentmondás, a területfejlesztési koncepció koherens minden rendelkezésre álló, és környezeti szempontból releváns, magasabb rendű stratégiai dokumentummal. Ugyanakkor megfigyelhető néhány magasabb rendű dokumentumban alapvető fontosságúként megfogalmazott cél hiánya, és kiemelhetők egyes, a területfejlesztési tervezés későbbi fázisában figyelembe veendő szempontok:

- Negyedik Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015-2020: A program Békés megye több olyan környezeti sajátosságát is kiemeli, amely miatt bármilyen, potenciálisan környezetterheléssel járó tevékenység csak megfelelő körültekintéssel végezhető:

- Békéscsaba olyan nagyvárosi légszennyezettségi agglomeráció, ahol egyes szennyező anyagok koncentrációja tartósan vagy időszakosan a levegőterheltségi határérték feletti.
- Egyes békési járásokban az ivóvíz arzén és/vagy bór koncentrációja nem megfelelő.
- A megye településeinek jelentős része közepes vagy magas árvízi kockázatú.
- A megye területének legnagyobb része közepes vagy magas belvízi kockázatú.
- A megye jelentős része vízbázis--védelmi szempontból nitrát-érzékeny.

A program a jó életminőség és az egészséges élet közvetlen környezeti feltételeinek biztosítása érdekében kiemelten kezeli a környezeti zajnak való kitettség csökkentését, és az ez által okozott káros hatások kiküszöbölését. Ugyanakkor a koncepció helyzetértékelése ezzel a területtel csak szűkkörűen foglalkozik, célrendszerében pedig nem tér rá ki.

- Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció: A dokumentum központi környezetstratégiai elemei közül a területfejlesztési koncepcióban (a térhasználati elveket leszámítva) nem kerül kiemelésre a környezettudatosság növelése, az újrahasznosítással, fenntartható anyag- és térhasználattal kapcsolatos szemléletformálás, illetve az épített örökség védelme.
- Hazai Elektromobilitási Stratégia (Jedlik Ányos terv 2.0): A területfejlesztési koncepció fenntartható infrastruktúrára irányuló specifikus céljai között nem kerül kiemelésre e-közlekedést ösztönző, vagy azt a helyi megújuló energiatermelési és tárolási rendszerekbe integráló lépések.
- Szennyvíziszap Kezelési és Hasznosítási Stratégia 2014-2023: A stratégia az országban keletkező szennyvíziszap kezelésére és hasznosítására 48 iszapkezelési térség kialakítását javasolja, köztük a békéscsabai központtal működő Viharsarok iszapkezelési térséggel. A koncepció tartalmazza ugyan a szennyvíz- és csapadékvíz technológiai és környezetvédelmi szempontból is elfogadható szintű kezelését, de a fenntartható fejlődés környezeti követelményeinek megfelelő iszapkezelésre nem fókuszál.
- Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia: A koncepció nem jelenít meg a Békés megyéhez hasonló, az alacsony tudás- és technológia- intenzitású régiók csoportjába tartozó megyék esetén specifikus kitörési pontként azonosított, és hagyományos, a környezetet jobban terhelő gazdasági tevékenységeket potenciálisan kiváltani képes intelligens technológiákat (korszerű anyag- és csomagolástechnológia, modern építőipari anyagtechnológiák, vegyipar, logisztika).
- Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030: A koncepció készítői által végzett koherencia-vizsgálat eredményein túl a stratégia fontos alapelve, hogy kerülendő az új közlekedési infrastruktúra létesítése a termőtalaj és a természeti területek kárára, valamint az energia- és szállítási igényes termelési módokat igénylő gazdasági tevékenységek ösztönzése. Ez az alapelv potenciálisan sérülhet, ha a közlekedés- és gazdaságfejlesztési intézkedések részletes tervezése során nem kerül figyelembevételre.

A koncepció társadalmi és gazdaság-fejlesztési elemeinek kidolgozása során számos más releváns terv is figyelembevételre került, melyek közül a következőkkel emelhető ki lényeges összefüggés:

- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció: A területfejlesztési koncepcióban részletezett módon gazdasági, társadalmi és környezeti szempontból biztosított a koherencia az országos koncepcióval
- Országos Területrendezési Terv: A Koncepció a Terv figyelembevételével került, azt elsősorban a közlekedés fejlesztésén, a fenntartható agrárgazdálkodáson és a természeti értékek védelmén keresztül támogatja.
- Program a Versenyképesebb Magyarországgért: A Program keretében KVV-k számára elérhető K+F+I támogatások nagyban hozzájárulnak a koncepcióban megfogalmazott fenntartható, a

megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai célkitűzéshez a K+F kapacitások és digitalizációs folyamatok támogatásán keresztül.

- A Nemzeti Reformprogram: A Programban szereplő témák közül az oktatás, az egészségügy, a családpolitika a foglalkoztatás és a fenntartható gazdaság került fókuszba a koncepció készítése során. A KKV-k digitális átállásának támogatásával egyrészt szintén a fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai célkitűzéshez járul hozzá, másrészt a munkaerőpiaci programok segítségével a veszélyeztetett társadalmi csoportok integrációjának erősítése horizontális célt támogatja.
- A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030 elsősorban a fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai célkitűzést támogatja a KKV-kon keresztül.
- A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiával nagymértékben átfednek a fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés célkitűzés megyei turisztikai ágazat nemzetközi vonzerejének javítására, és természeti, gasztronómiai és kulturális adottságokra épülő turizmus infrastrukturális hátterének fejlesztésére vonatkozó alcélokkal, egymás hatásait erősítve.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia és a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030) összhangban van a környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése stratégiai céllal, egymás hatásait erősítve.

3.1.2 Konzisztencia-vizsgálat

A Területfejlesztési Koncepció 2. Eszköz és intézményrendszer c. fejezete 5 prioritást, azon belül pedig 46 beavatkozási területet határoz meg. Ugyanakkor ezek az elemek nincsenek megfeleltetve az 1. fejezetben bemutatott célrendszernek, a két rész ilyen szempontból elválík egymástól, és a stratégiai célok operatív szintű teljesülése vagy az ok-okozati láncok nem követhetők. Mivel a beavatkozási területek csak megnevezésükkel szerepelnek a koncepcióban, tényleges tartalmuk várhatóan csak a területfejlesztési programban kerül majd kifejtésre, a környezeti hatások szempontjából jelen dokumentumban csak a célrendszert (jövőkép, átfogó cél, stratégiai és horizontális célok) elemezzük. A vizsgált koncepció ezen második fele teljes mértékben átdolgozásra került a korábbi időszakra vonatkozó dokumentumhoz képest. Így a most záruló időszakra megfogalmazott kiemelt célok (ezek feleltethetők meg a jelen dokumentumban szerelő beavatkozási területeknek) sem adnak támpontot a célrendszerhez való konkrét kapcsolódásra.

A Területfejlesztési Koncepció környezeti hatásainak vizsgálata érdekében a koncepció javasolt prioritásait és beavatkozásait a következő táblázat szerint feleltetjük meg a stratégiai céloknak, az alább felsorolt megjegyzésekkel:

- A prioritások és beavatkozási területek stratégiai célokhoz történő kapcsolódását azok részletes tartalmának ismeretében, a Békés Megyei Területfejlesztési Program területi hatásvizsgálata keretében kerülnek majd felülvizsgálatra.
- A koncepcionális szintű kifejtés miatt a P3 prioritásban nevesített közlekedési infrastruktúra-fejlesztés akár az S1 (horizontális gazdaságfejlesztés), akár pedig az S3 (szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése) stratégiai célhoz is kapcsolható, de a jelen hatásvizsgálat során az S1 stratégiai célhoz kötjük. Azért, hogy ezt az értelelműen jelöljük, a továbbiakban az S3 prioritás megnevezéséből a közlekedési infrastruktúra elemet töröljük, és a „MOD” kiegészítéssel jelezzük, hogy változtattunk: „S3 MOD. Környezeti infrastruktúra fejlesztése a térségi kohézió erősítése érdekében”

- A P2 prioritás (Helyi adottságokra alapozott turisztikai fejlesztések) összességében gazdaságfejlesztő jellegű, tehát az S1 stratégiai célhoz kötődik, de vannak bizonytalan helyű közlekedési, és az S2, a környezeti infrastruktúrát érintő stratégiai célhoz is köthető elemei. A jelen hatásvizsgálat során ezeket is teljes egészében az S1 stratégiai célhoz kötjük.
- A 46 beavatkozási területet tartalmazó 5 prioritás közül a P5 speciális területi fókuszú, kifejezetten a megye két komplex programmal segített (KLH-s) járását (a Mezőkovácsházi és a Sarkadi járást) célozza, amelyek a másik 4 prioritás területi fókuszából pedig ki vannak zárva. Ugyanakkor a P5 prioritás számos beavatkozása tartalmilag megegyezik más prioritásokban szereplő egyes beavatkozásokkal. Mivel nem lenne értelme ezeket külön vizsgálni, amikor az egyes környezeti hatásviselőkre kifejtett környezeti hatásokat értékeljük, az azonos tartalmú beavatkozási területeket összevonjuk, így a 46 külön terület helyett 33-at vizsgálunk.

1. táblázat: Prioritások és beavatkozási területek hozzárendelése stratégiai célokhoz

STRATÉGIAI CÉL	S1. Fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés				S2. A környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése		S3. A minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése		S4. Társadalmi- és gazdasági kohézió erősítése a KLH-s járásokban	
PRIORITÁS	P1. Üzleti környezet fejlesztése, vállalkozások versenyképessége érdekében		P2. Helyi adottságokra alapozott turisztikai fejlesztések		P3 MOD. Környezeti infrastruktúra fejlesztése a térségi kohézió erősítése érdekében		P4. Szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségek életminőségének javítása érdekében		5. KLH-s járások komplex programjainak megvalósítása	
BEAVATKOZÁS	1.1	Gépek, berendezések és eszközök beszerzése KKV-k részére	2.1	A turisztikai ágazat szereplői közötti együttműködések erősítése	3.1	Vízvédelmi beavatkozások	4.1/5.8	Gyermekjóléti, családbarát, munkába állást segítő szolgáltatások fejlesztése	5.15	Barnamezős rehabilitáció
	1.2/5.4	A vállalkozások közötti együttműködések erősítése	2.2	Helyi turisztikai szolgáltatások minőségének környezetileg fenntartható javítása	3.2	Hulladékfeldolgozás minőségi és mennyiségi fejlesztése	4.2/5.9	Egészségügyi, oktatási és szociális szolgáltatások fejlesztése	5.18	Antiszegregációs beavatkozások
	5.3	Új vállalkozások megtelepedésének, valamint a meglévő vállalkozások fennmaradásának elősegítése	2.3	A turisztikai attrakciók minőségi fejlesztése	3.3/4.3/5.10	Megújuló energia hasznosításához kapcsolódó programok	4.4/5.11	IKT fejlesztések, okos város és okos falu programok megvalósítása	5.19	Határmenti kapcsolatok fejlesztése, határon átnyúló programok megvalósítása
	1.3/5.5	Ipari parkok, inkubátorházak mennyiségi és minőségi fejlesztése	2.4	Szálláshelyek minőségi – és indokolt esetben mennyiségi – fejlesztése	3.4	Természeti értékek védelme, a biodiverzitás fenntartása	4.5/5.13	Települési közterületek, utak, szabadidős terek kialakítása, megújítása		
	1.4/5.5	K+F és innovációs szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása	2.5	A turisztikai szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása (pl. kerékpárutak, digitalizáció, stb.)	5.12	Települési környezeti fejlesztések (ivóvízminőség, csatornázás, csapadékvíz-elvezetés, ár- és belvízvédelem, vízbázis-védelem, hulladékgazdálkodás, stb.)	4.6/5.14	Települési közösségi, sport és kulturális lehetőségek fejlesztése		
	1.5	KKV-k digitális hozzáférhetőségének javítása					4.7/5.16	Szociális városrehabilitációs akciók		
	1.6/5.6	Képzési, foglalkoztatási programok lebonyolítása					4.8/5.17	Humán és ESZA típusú beavatkozások		
	1.7/5.7	Befektetés ösztönzés, termékek piaca jutásának elősegítése								
	1.8	A mezőgazdasági cégek technológiai fejlesztéseinek támogatása								
	3.5	Közüti infrastruktúrát érintő fejlesztések								
	5.1	A térség megközelíthetőségének javítása								
	5.2	A járáson belüli közlekedési feltételek javítása								
	3.6	Kerékpáros infrastruktúra fejlesztése								

Szociális

A koncepció új, a foglalkoztatás-bővítést és a népességmegtartást/-vonzást a korábbinál is jobban előtérbe helyező megközelítését célrendszerét értékelve összességében elmondhatjuk, hogy alapvetően megfelel a környezettudatosság és fenntarthatóságra történő törekvés alapelveinek, ugyanakkor – a gazdaságfejlesztési és népesedési célú tevékenységek természetéből adódóan – várhatóan együtt jár a környezetterhelő tevékenységek és a környezetvédelmi szempontok közötti ellentmondások kiéleződésével:

- A koncepció jövőképében és átfogó céljaiban már nem szerepelnek a fenntarthatósággal összefüggő megfogalmazások. A bővebb kifejtésből látható, hogy a jövőképben szereplő „kiegyensúlyozott térségfejlesztés” nem a környezeti szempontok érvényesítésére, hanem területi és gazdasági ágazatok közötti egyensúlyra vonatkozik.
- A négy stratégiai cél egyike (S2. A környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése) kifejezetten környezeti fókuszú, és abban megtalálhatók infrastrukturális és természetvédelmi lépések is, ugyanakkor kérdéses, hogy ezek a célrendszerben elszigetelten álló beavatkozások milyen mértékben tudják majd ellensúlyozni a többi, inkább semleges, vagy környezetterhelő hatásokkal járó elemet.
- A horizontális célok esetében is érzékelhető a környezeti szempontok háttérbe szorítása: Nincs környezetvédelmi horizontális cél, az csak a „Belső, helyi erőforrások felhasználása” cél részeként jelenik meg, de a természeti erőforrások fenntartható, bölcs és takarékos használata, mint elvárás ezen horizontális célon belül is nekifeszül a helyi társadalmi-gazdasági erőforrásoknak a korábbinál intenzívebb aktivizálására való törekvésnek.
- A területfejlesztési koncepció térhasználati elveket is rögzít, orientálva a megye területrendezési keretrendszerét. Ezekben a környezettudatos és fenntartható térhasználat már sokkal hangsúlyosabban – első helyen érvényesítendő és horizontálisan végigvezetett szempontként - kapott helyett, ami mindenképpen biztató, és várható tőle, hogy a területfejlesztési eszközrendszer összességében megfelelő súllyal kezeli majd a környezetvédelmet.

A célok és beavatkozási területek a koncepcióban még inkább általános tartalommal, vagy kifejtés nélkül szerepelnek. A környezetvédelemmel potenciálisan nem összeegyeztethető konkrét intézkedések és tartalmak inkább a területfejlesztési tervezés következő szakaszában, a területfejlesztési program kidolgozása során merülhetnek majd fel. A koncepció környezeti hatásvizsgálata során igyekszünk a már valószínűsíthető vagy lehetségesnek látott konfliktushelyeket azonosítani, és előre jelezni, hogy mely pontokon lehet számítani elkerülendő, vagy kompenzálendő hatásokra:

- A turizmus és a mezőgazdaság egyértelmű erőssége Békés megyének, és a fejlesztési célrendszerben is hangsúlyosan szerepel. Mindkettő potenciálisan környezetterhelő hatásokkal járhat, amelyet a részletes tervezéskor messzemenőleg figyelembe kell venni. Ugyanakkor fontos és előremutató, hogy a jövőkép részletes kifejtése kifejezetten „környezetbarát technológiát alkalmazó, a természeti értékek védelmét előtérbe helyező és a biodiverzitás megőrzését hangsúlyos szempontként kezelő mezőgazdasági” és „a helyi természeti és kulturális értékek bemutatását prioritásként kezelő turisztikai” tevékenységeket prioritál.
- Általános érvénnyel jelen lévő potenciális belső konzisztenciahiányként azonosíthatók, és ezért minden esetben figyelembe veendő a gazdaságfejlesztési célok érdekében tett lépések környezetre és klímavédelemre gyakorolt esetleges negatív hatásai, és így azok környezeti célokkal való ütközése. Az EU Fenntartható Fejlődés stratégiai alapelveivel összhangban törekedni kell a környezetet nem károsító gazdaságfejlesztési lépésekre. A konkrét fejlesztési

intézkedések körét érdemes bővíteni a tudásalapú gazdaság, a környezetipar és a körforgásos gazdaság tárgykörébe tartozó elemekkel, ezek ugyanis alkalmasak arra, hogy gazdasági növekedés mellett váltsanak ki környezetterhelő tevékenységeket.

- A népesség növelését, valamint a közlekedési átjárhatóság és megközelíthetőség javítását célzó intézkedéseknek ugyancsak számos környezetterhelő hatása lehet (közlekedési és kommunális eredetű szennyezés-kibocsátások, energia-felhasználás), amelyeket a részletes tervezés során figyelembe kell venni, kontrollálni és/vagy kompenzálni kell.

A gazdasági hatások között ugyancsak a horizontális gazdaságfejlesztés részeként megfogalmazott mezőgazdasági fejlesztésre vonatkozó célkitűzés és a környezeti infrastruktúra fejlesztésére vonatkozó stratégiai cél között találunk kisebb inkonzisztenciát a mezőgazdaság környezetre gyakorolt káros hatása miatt, ugyanakkor ez jelentős mértékben csökkenthető környezetbarát és okos megoldásokat prioritizáló megoldások preferálásával. Emellett a biogazdálkodás keresleti és kínálati oldalának egyidejű fejlesztésével a kedvezőtlen környezeti hatások fokozottan csökkenthetők.

A társadalmi hatásokat érintő célok feltételezik az emberi erőforrás fejlesztését nem csak a hátrányos helyzetű térségekben és társadalmi rétegekben, ugyanakkor ez nem jelenik meg átfogó és stratégiai célok szintjén, ami a téma kezelésének alacsonyabb prioritását sugalmazza, és ezért kisebb inkonzisztenciát jelent az olyan célokkal, mint a horizontális gazdaságfejlesztés és a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése.

3.2 A meglévő környezeti konfliktusok és problémák bemutatása

3.2.1 A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása

1. táblázat: Egyes prioritások által potenciálisan befolyásolt környezeti hatásviselő kategóriák

Pozitív (erős): Pozitív (gyenge): Negatív (erős): Negatív (gyenge): Vegyes (erős): Vegyes (gyenge):

Prioritások		Föld, talaj	Levegő	Víz	Élővilág, biodiverzitás	Országos védett, és Natura 2000 területek	Természeti erőforrások, ásványvagyon	Klíma	Épített és települési környezet	Táj, helyi gazdaság	Térszerkezet, területhasználát	Humán egészségi állapot, életminőség	Környezettudatos magatartás	Honvédelem	Hulladékgazdálkodás	Természeti és humán kockázatok	Új és meglévő környezeti konfliktusok
P1.	Üzleti környezet fejlesztése, vállalkozások versenyképessége érdekében																
P2.	Helyi adottságokra alapozott turisztikai fejlesztések																
P3 MOD.	Környezeti infrastruktúra fejlesztése a térségi kohézió erősítése érdekében																
P4.	Szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségek életminőségének javítása érdekében																
P5.	KLH-s járáások komplex programjainak megvalósítása (csak a P.1-4. prioritásokban nem szereplő elemek)																

3.2.2 A fennálló környezeti konfliktusok, problémák és a környezeti, társadalmi és gazdasági hatások várható alakulása abban az esetben, ha a koncepció intézkedései elmaradnának

A területfejlesztési koncepcióban meghatározott célok megvalósításának elmaradása esetén környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból is hátrányosan változna a megye jövője. A környezeti hatások és környezeti konfliktusok, problémák ebben az esetben várhatóan az alábbiak szerint alakulnának:

- A megye gazdasága nem magasabb hozzáadott értékű, környezet-centrikus tevékenységek irányába fejlődne, hanem sokkal inkább a hagyományos, a környezetet jobban terhelő, a természeti erőforrásokat visszafordíthatatlanul használó ágazatokban.
- A megye turizmusa kontroll nélkül alakulna, gyorsabb gazdasági megtérüléssel járó, de a természeti értékeket túlságosan megterhelő tömegturisztikai termékekre fókuszálva.
- Elmaradna számos, az egészséges és aktív életmódot ösztönző, az egészséggel és környezetvédelemmel kapcsolatos szemléletmódot fejlesztő kezdeményezés.
- Egyes közlekedés-fejlesztési intézkedések elmaradása nyomán egyfelől nem növekedne a természeti környezet közlekedési célú igénybevétele, másfelől viszont nem csökkennének a települési közúti közlekedéssel összefüggő szennyezési és egészségkárosító hatások.
- Elmaradnának a települési környezetet és életminőséget jelentős mértékben javító (pl. vízvédelmi, hulladék-gazdálkodási vagy megújuló energia-hasznosítási) beavatkozások, gyalogosbarát és barnamezős fejlesztések.
- A digitalizáció gyorsítását célzó intézkedések nélkül nem csökkennének számottevően a munkavégzéssel, ügyintézéssel együtt járó közlekedési eredetű környezeti terhek.

Gazdasági szempontból nem érvényesülne a gazdaság horizontális fejlesztésének elve, nem állna rendelkezésre a szükséges munkaerő (elvándorlás, hiányos oktatás, képzés), összességében romlana a megye versenyképessége, ami a gazdasági leszakadás további növekedését eredményezné.

Társadalmi szempontból elmaradna a hátrányos helyzetű csoportok és járás felzárkóztatása, nőne a szegregációval érintett területek aránya. A minőségi szolgáltatás elérhetősége és a környezeti infrastruktúra nem javulna, illetve romlana, ezért csökkenne a megye lakosságvonzó és -megtartó képessége. A népesség a fokozódó elvándorlás és a betelepülések elmaradása miatt erősen csökkenne, folytatódna egyes települések elöregedése majd elnéptelenedése.

3.3 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósulásával környezeti hatást kiváltó tényezők, okok feltárása

3.3.1 Természeti erőforrás közvetlen igénybevételenek vagy környezetterhelésnek a közvetlen előidézője

Az alábbi táblázatban a 3.2.1 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása c. fejezetben feltárt, a koncepció prioritásai által a természeti hatásviselőkre (föld, talaj, levegő, víz, élővilág, biodiverzitás, védett és Natura 2000 területek, természeti erőforrások, ásványvagyon) gyakorolt negatív irányú hatásokat osztályozzuk a hatás ereje és közvetettsége alapján.

1. táblázat: Természeti hatásviselőkre gyakorolt negatív irányú hatások értékelése

	ERŐS NEGATÍV HATÁS	GYENGE NEGATÍV HATÁS
KÖZVETLEN NEGATÍV HATÁS	Víz, föld és talaj: - P1: Mezőgazdasági termelés során vegyszerek kerülnek a talajvízbe és a talajba Védett területek, élővilág és biodiverzitás: - P1: Természeti területeken vagy azok közelében kialakított új közutak építése és az általuk generált forgalom élővilágot zavaró káros hatásai (légszennyezés, zaj és rezgés, stb.) Természeti erőforrások - P2: A megye kiemelkedő termálfvíz-kincsének intenzívebb hasznosítása	Víz: - P4: Egyes kulturális, közösségi és sportcélú fejlesztések járhatnak fokozott vízfelhasználással Védett területek: - P1, P4: Negatív hatással járhatnak egyes gazdaságfejlesztési és sportcélú fejlesztések, ha védett területek közelében valósulnak meg - Áttételes negatív hatása lehet a határmenti kapcsolatok fejlesztésének, mert hozzájárulhatnak a védett területeket érintő látogatóforgalom emelkedéséhez Természeti erőforrások: - P1, P2: Egyes, a termőföldet, vagy természetes alapanyagokat használó gazdasági tevékenységek (P1, P2)
KÖZVETETT NEGATÍV HATÁS	Levegő: - P1: Közlekedési vagy termelési eredetű légszennyezést okozó gazdaság-élénkítő beavatkozások Védett területek, élővilág és biodiverzitás: - P2: Védett területeken vagy azok közelében megvalósuló turisztikai beruházások által generált látogatóforgalom	Levegő, élővilág és biodiverzitás, védett területek: - P2: A megnövekedő látogatóforgalom kedvezőtlen hatásai - P5: A határmenti kapcsolatok fejlesztése is hozzájárulhat a védett területeket érintő látogatóforgalom emelkedéséhez Föld és talaj: - P1, P2: mindazon további vonalas és pontszerű infrastruktúrafejlesztési beavatkozások, amelyek természeti területeket érintenek, vagy tárnak fel a nagyobb forgalom/látogatottság előtt

3.3.2 Társadalmi, gazdasági folyamatok kiváltása révén közvetett környezeti következményekkel járó folyamatok

Az alábbi táblázatban a 3.2.1 A Békés Megyei Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott célok által befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása c. fejezetben feltárt, a koncepció prioritásai által a természeti hatásviselőkre (föld, talaj, levegő, víz, élővilág, biodiverzitás, védett és Natura 2000 területek, természeti erőforrások, ásványvagyon) gyakorolt pozitív irányú hatásokat osztályozzuk a hatás ereje és közvetettsége alapján. A táblázatban nem vizsgáljuk a kifejezetten környezeti célú, 3 MOD jelű prioritást.

1. táblázat: Természeti hatásviselőkre gyakorolt pozitív irányú hatások értékelése

	ERŐS POZITÍV HATÁS	GYENGE POZITÍV HATÁS
KÖZVETLE	Föld és talaj: - P5: A barnamezős területek rehabilitációja során felszámolhatók a múltbeli talajszennyeződések	
KÖZVETETT	Víz: - P4, P5: egyes múltbeli szennyezések vagy jelenlegi kommunális kibocsátások felszámolhatók a barnamezős területek rehabilitációja és a szociális városrehabilitáció során	Föld és talaj: - P4: A gyalogosbarát fejlesztések és a digitalizációs megoldások autóforgalmat váltanak ki Víz: - P2: Egyes turisztikai szolgáltatások minőségének környezetileg fenntartható javításának hatásai

3.4 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósítása esetén a környezetet érő hatások

3.4.1 Hatás a földre, talajra

A mezőgazdasági termelést célzó beavatkozások (P1) megvalósításakor, a nem biogazdálkodás keretében végzett termesztés során vegyszerek kerülnek a talajba, amit a vonatkozó szabályok betartásának ellenőrzésével, az érzékenyebb területeken pedig speciális szabályokkal szükséges ellenőrzés alatt tartani. Az új közutak (pl. elkerülőutak) nyomvonalának kijelölése során óhatatlanul is érintett természeti területeken megnő a közlekedési eredetű talajszennyezés.

Gyengébb negatív hatások jelentkezhetnek mindazon további vonalas és pontszerű infrastruktúrafejlesztési beavatkozások esetén, amelyek természeti területeket érintenek, vagy tárnak fel a nagyobb forgalom/látogatottság előtt (P1, P2).

Legerősebb pozitív hatása a beavatkozásoknak a barnamezős területek rehabilitációjának lehet a talajra nézve (P5), hiszen ennek keretében egyes múltbeli szennyezések felszámolhatók.

További, áttételesen pozitív hatása lehet egyes környezeti infrastruktúra-fejlesztéseknek (P3 MOD), pl. a hulladékfeldolgozás minőségi és mennyiségi fejlesztésének.

3.4.2 Hatás a levegőre

A levegőminőséget áttételes negatív hatásokkal érinti minden olyan beruházás, vagy gazdaság-élénkítő beavatkozás, amely személy- vagy áruszállító, illetve munkagépek használatával összefüggő, közlekedési eredetű légszennyezést okoz, vagy új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátásával jár (P1).

A turisztikai beavatkozásoktól (P2) vegyes hatások várhatók: a megnövekedő látogatóforgalom kedvezőtlen hatásai mellett egyes turisztikai szolgáltatások minőségének környezetileg fenntartható javításától pozitívan hatások is várhatók. Fontos, hogy érzékeny természeti területeken elkerüljük a közlekedési eredetű légszennyezés növekedését.

A levegőminőségre gyengébb pozitív hatással jár több prioritás is: ilyenek a megújuló energiahasználat ösztönzése (P3 MOD), vagy egyes gyalogosbarát fejlesztések (P4).

3.4.3 Hatás a vízre, felszíni és felszín alatti vizekre (ide érte az ár- és belvizeket is)

A mezőgazdasági termelést célzó beavatkozások (P1) megvalósításakor, a nem biogazdálkodás keretében végzett termesztés során vegyszerek kerülnek a talajvízbe, amit a vonatkozó szabályok betartásának ellenőrzésével, az érzékenyebb területeken pedig speciális szabályokkal szükséges ellenőrzés alatt tartani. A felszín alatti vízkészlet egyes helyeken (pl. Maros hordalékkúp) a jelenleginél nagyobb mértékben nem terhelhető öntözővíz-kivétellel.

Egyes kulturális, közösségi és sportcélú fejlesztések (P4) járhatnak fokozott vízfelhasználással.

Veszélyes anyagokkal, veszélyes keverékekkel végzett ipari/vegyipari tevékenységek esetén (P1) a veszélyes anyagok tárolását és a keletkező veszélyes hulladékok átmeneti vagy végleges elhelyezését csak az előírásoknak és a specifikus vízbázis--védelmi szempontoknak megfelelő módon szabad végezni.

Erős pozitív hatása lehet a talajvízre nézve a barnamezős területek rehabilitációjának (P5) és a szociális városrehabilitációnak (P4), hiszen ennek keretében egyes múltbeli szennyezések vagy jelenlegi kommunális kibocsátások felszámolhatók. A felszíni vizek minőségét és az árvízvédelmet is kedvezően befolyásolják a települési környezeti fejlesztések (P3 MOD).

3.4.4 Hatás az élővilágra, a természeti (ökológiai) rendszerre, a biodiverzitásra

A természeti területeken vagy azok közelében kialakított új közutak építése és az általuk generált forgalom (P1) az élővilágot zavaró káros hatásokkal (légszennyezéssel, zaj és rezgés, stb.) jár. Gyengébb negatív hatása jelentkezhet a mezőgazdasági termőterületek bővítésének, amennyiben az új termőterületek művelésbe vonásával, nagytáblás monokultúrákkal, vagy a honos élőlényeket veszélyeztető vegyszeres kezeléssel jár.

Vegyes hatásokkal járnak a turisztikai fejlesztések (P2): Az ökológiai állapotot zavaró, így potenciálisan a biodiverzitást csökkentő hatása lehet minden olyan beavatkozásnak is, amelyek természeti területeket tárnak fel a korábbinál nagyobb látogatóforgalom. Ugyanakkor egyes turisztikai szolgáltatások minőségének környezetileg fenntartható javításától pozitívan hatások is várhatók.

A kerékpárúthálózat-bővítés (P1) egyes nyomvonal-szakaszai is járhatnak a zavarás erősödésével, ugyanakkor a sokkal erősebb zavaró hatást jelentő közúti forgalom egy részének kiváltásával pozitív hatást is gyakorolnak. Ehhez hasonlóan vegyes hatás várható a barnamezős területek rehabilitációjától (P5), amelynél kérdés, hogy a meglévő területhasználat helyébe lépő új tevékenységek összességében jobban vagy kevésbé jelentenek-e majd terhet az élővilágra.

Közvetlen pozitív hatással jár majd a települési környezeti infrastruktúra fejlesztése (P3 MOD), amely a településeken belüli ökoszisztémák helyreállítását, természetközeli élőhely-láncok kialakítását eredményezheti. További, gyengébb pozitív hatásai lehetnek a közlekedési igényt csökkentő digitalizációs megoldásoknak és gyalogosbarát fejlesztéseknek (P4).

3.4.5 Hatás az országos jelentőségű védett természeti, illetve Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére

Legerősebb hatással azok a turisztikai fejlesztések járnak, amelyek védett területeken, vagy azok közelében valósulnak meg, és fokozzák az oda irányuló látogatóforgalmat (P2).

Negatív hatással járhatnak egyes gazdaságfejlesztési (P1) és sportcélú fejlesztések is (P4), ha védett területek közelében valósulnak meg. Ugyancsak áttételes negatív hatás várható a határmenti kapcsolatok fejlesztésétől (P5), mert az is hozzájárulhat a védett területeket érintő látogatóforgalom emelkedéséhez.

A természeti értékek védelmét és a biodiverzitás fenntartását célzó beavatkozás (P3 MOD) – tényleges tartalmától függően – erős pozitív hatásokat eredményezhet a megye védett területeinek környezeti állapotában.

3.4.6 Hatás a természeti erőforrások megújulására, használatára (ideértve az ásványvagyon is)

A természeti erőforrásokat érintően inkább áttételes, gyengébb hatásokat azonosíthatunk, egyedül a megye kiemelkedő termálvíz-kincsének intenzívebb hasznosítását célzó turisztikai beavatkozások (P2) esetén kell különös figyelmet fordítani a fenntarthatósági szempontokra.

További, kisebb léptékű negatív irányú hatása lehet egyes, a termőföldet, vagy természetes alapanyagokat használó gazdasági tevékenységeknek (P1, P2), pozitív irányban hathatnak viszont a települési természeti hálózatokat rehabilitáló lépések (P3) és a környezettudatos gazdasági tevékenységek ösztönzése (P1).

3.4.7 Hatás a klímára

A klíma összetett környezeti elem, így a legtöbb környezeti hatással rendelkező beavatkozásnak legalább áttételesen éghajlati vonatkozásai is vannak. A koncepció alcéljai között nem találunk olyat, amely közvetlen, erősen negatív hatást gyakorolna az éghajlatváltozásra. Gyenge, áttételes negatív hatásai lehetnek bármely gazdasági intézkedésnek, amely potenciálisan növekvő energiahasználat, vagy üvegházhatású gáz-kibocsátással jár, legyen az turisztikai (P2), sportcélú (P4), lakókörnyezeti (P4, P5) vagy általános gazdaságélénkítő jellegű (P1). Elkerülőutak esetleges fejlesztése (P1) csökkenti a lakóterületeken áthaladó forgalmat, de potenciálisan új forgalmat is generál, növelve az ÜHG-kibocsátást.

Jónéhány intézkedés kifejezetten pozitív klimatikus hatással bír. A kerékpárútfejlesztések (P1), a digitális megoldások és gyalogosbarát fejlesztések (P4) a közúti forgalom egy részének kiváltásával csökkentik az ÜHG-kibocsátást, míg a megújuló energiahasználat bővítése (P3) az energetikai eredetű kibocsátást mérsékli. A települési zöldterületi fejlesztések (P4) növelik a karbonmegkötő területek nagyságát. A környezettudatos gazdasági tevékenységek ösztönzése (P1) is kiválthat meglévő, szennyező tevékenységeket.

3.4.8 Hatás az épített környezetre, települési környezetre, épített örökségre (ideértve a Világörökségi értékeket is)

A koncepcióban az épített, települési környezetre egyértelműen erős, negatív hatást gyakorló elemet nem azonosítottunk, egyedül az épületeken elhelyezendő napelemek és napkollektorok járhatnak a településképi lerontásával (P3, P4). Sok olyan intézkedés szerepel ugyanakkor a koncepcióban, amelyek új épületek megvalósításával, vagy meglévők funkcióbővítő átalakításával járnak, így potenciálisan pozitív és negatív irányba is hathatnak a települési környezetre (P1, P2, P4). Ezek esetében a településképet védő feltételrendszer kialakítása javasolt.

A településközponti fejlesztései (P4) és az alulhasznosított településrészek revitalizációja (P5) kifejezetten közvetlen, pozitív hatást gyakorol majd az épített környezetre. A barnamezős területek rekultivációja során ugyanakkor kiemelt figyelmet kell fordítani esetleges műemléki védeltséget érdemlő létesítmények megőrzésére.

A települési gépjárműforgalmat csökkentő beavatkozások (P1) is jelentősen javítják majd az épített települési környezet állapotát.

A megyében nagy számú régészeti lelőhely található (nyilvántartott régészeti lelőhelyek 8339 db, az archivált lelőhelyeket is hozzáadva 8669 db; az egyedileg védett régészeti lelőhelyek száma 22 db.), amelyekre az egyes mély- és magasépítészeti tevékenységgel járó fejlesztések során figyelmet kell fordítani a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően.

Figyelembe véve, hogy régészeti, műemléki értékeink nem megújuló forrásai kulturális örökségünknek, fenntartható használatuk kulcsfontosságú a jelen és jövő nemzedékei számára. A régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint a földmunkával járó beruházásokkal, erdőtelepítéssel el kell kerülni.

A megyének nincs jelenleg világörökségi védeltséget élvező, vagy a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottsága várólistáján szereplő értéke.

3.4.9 Hatás a tájra, a táj eltartó képességére, helyi gazdaságra

A hatásvizsgálat ezen fejezete két olyan értékelési szempontot tartalmaz (táji és gazdasági hatások), amelyet célszerű külön vizsgálni.

Hatás a tájra, a táj eltartó képességére

A mezőgazdasági termelést célzó beavatkozások (P1) megvalósításakor várhatóan növekedni fog a mezőgazdasági termőterületek nagysága, amely egyfelől terhelést is jelent a táj eltartó képessége szempontjából, másfelől – kedvező hatásként – alulhasznosított területek funkcióváltását is eredményezheti. Ugyancsak a tényleges beavatkozások ismeretében dönthető majd el, hogy összességében pozitív, vagy negatív hatásokkal járnak egyes, tájba illesztendő beruházások, pl. sportcélú (P4), turisztikai (P2), elkerülőút- (P1) vagy települési környezeti infrastruktúra-fejlesztések (P3).

Egyértelműen pozitív hatás tételezhető fel a környezettudatos gazdasági tevékenységek ösztönzése (P1) eredményeiről.

Hatás a helyi gazdaságra

A koncepció súlyponti célja a megye gazdaságának fenntartható fejlesztése, így legtöbb alcélja pozitív hatást gyakorol a helyi gazdaságra. Ezek között a gazdasági ágazatok és gazdaságélénkítési tevékenységek széles körét találjuk meg:

- Mezőgazdasági/élelmiszeripari (P1);
- Turisztikai (P2);
- Lakókörnyezeti (P3, P4, P5);
- Általános gazdaságélénkítő jellegű, ezen belül is környezettudatos gazdasági tevékenységeket ösztönző (P1);
- Közlekedés-fejlesztési (P1);
- Digitalizációs (P4); és
- Oktatási/karrierorientációs (P4) beavatkozások.

3.4.10 Hatás a térszerkezetre, területfelhasználásra

A koncepció sok olyan alcélt tartalmaz, amelyek esetében a tényleges beavatkozások ismeretében dönthető majd el, hogy összességében pozitív, vagy negatív hatásokkal járnak-e egyes, tájba illesztendő, térszerkezetet befolyásoló beruházások, pl. sportcélú (P4), turisztikai (P2), közlekedés-fejlesztési (P1) vagy mezőgazdasági (P1) fejlesztések.

A térszerkezetet ugyanakkor egyértelműen javító, vagy degradált, alulhasznosított területeket revitalizáló lépések közé tartozik a barnamezős területek rehabilitációja (P5), a szociális városrehabilitáció (P4), valamint – kisebb léptékben – a települési környezeti infrastruktúra fejlesztése (P3 MOD).

Itt is ki kell emelnünk, hogy a területfejlesztési koncepció térhasználati elveket is rögzít, orientálva a megye területrendezési keretrendszerét. Ezekben a környezettudatos és fenntartható térhasználat hangsúlyos – első helyen érvényesítendő és horizontálisan végigvezetett - szempontként szerepel, biztosítva, hogy a területfejlesztési eszközrendszer összességében megfelelő súllyal kezelje majd a környezetvédelmet.

3.4.11 Hatás az érintett emberek egészségi állapotára, életminőségére (ideértve a zaj- és rezgésterhelést is)

A koncepció célrendszerének legnagyobb része közvetlenül célozza a megyében lakók egészségi állapotának, életminőségének javítását. Ezek között az alábbi beavatkozási területeket azonosíthatjuk:

- Aktív életmód (P4);
- Fizikai és mentális egészségmegőrzés (P4);
- Oktatás/karrierorientáció (P4);
- Lakókörnyezeti fejlesztés (P3, P4, P5); és
- Munkahely-teremtés (P1, P2).

Ezekkel szemben egyes gazdaságélénkítő tevékenységek (P1, P2) járhatnak olyan környezetterheléssel, amely áttételesen negatívan hathat az emberek egészségére vagy életminőségére. Különösen az új munkahelyek létrehozásánál és infrastrukturális fejlesztéseknél szükséges figyelembe venni a várható zajszennyezést.

3.4.12 Hatás a környezettudatos magatartásra, életmódra

Tekintettel a koncepció célrendszerében közvetve érvényesülő fenntarthatósági fókuszra, várható, hogy számos eleme áttételesen segíti majd a megyében lakók környezettudatos magatartással és életmóddal kapcsolatos szemléletváltását, viselkedésének megváltoztatását:

- Az egészséges életmódot és természetközeli szabadidős tevékenységeket ösztönzik a sportcélú és zöldturisztikai fejlesztések (P2, P4);
- Több beavatkozás is segíti a környezetbarát közlekedési módok előnyben részesítését, a kerékpározást (P2) és a gyalogos közlekedést (P4);
- A koncepció várhatóan ösztönözni fogja a körforgásos és környezettudatos gazdasági tevékenységeket (P1);
- A koncepció további, a környezettudatos szemléletváltást segítő beavatkozásokat is tartalmaz, pl. digitalizáció (P4), települési környezeti infrastruktúra fejlesztése (P3 MOD), megújuló energiahasználat bővítése (P3 MOD).

3.4.13 Hatás a honvédelemre

A koncepció előreláthatóan nincs különösebb hatással semmilyen Békés megyei honvédségi létesítményre. A megye átjárhatóságát javító közlekedési fejlesztések (P1) és a határmenti kapcsolatok erősítése (P5) során tekintetbe kell venni a határvédelmi szempontokat, és megfelelő intézkedési terveket kell készíteni esetleges veszélyhelyzetek vagy nemzetbiztonsági kockázatok felmerülésének esetére.

3.4.14 Hatás a hulladékgazdálkodásra

Alapvetően elmondható, hogy minden, a megye területére újonnan letelepedő lakókat vagy gazdasági tevékenységeket vonzó tevékenység (P1, P2, P4) hatással van a hulladékgazdálkodásra, és a negatív irányú hatást szemléletformálással és a kiszolgáló infrastruktúra megfelelő bővítésével kell ellensúlyozni. Az áttételes negatív hatások között azonosítható még a barnamezős területek

rehabilitációja (P5), amelynek során nagyobb mennyiségű inert és veszélyes hulladék keletkezhet, valamint azok a turisztikai látogatottságot növelő fejlesztések, ahol érzékeny területeken nő meg a szemetelés kockázata (P2).

A környezettudatos hulladékgazdálkodást egyértelműen erősítő elem a hulladékfeldolgozás minőségi és mennyiségi fejlesztése (P3 MOD). Pozitív hatása lehet még a körforgásos gazdasági tevékenységek ösztönzésének (P1).

3.4.15 Hatás a természeti és ember által előidézett kockázatokra

A koncepció más-más módon függ össze a természeti katasztrófák súlyosságát és gyakoriságát leginkább növelő, ember által előidézett globális kockázatokra (éghajlatváltozás, urbanizáció, népességnövekedés, környezetkárosodás). Ha a területfejlesztési koncepciót az Európai Bizottság kockázatkezelésről és az ellenálló képesség kiépítéséről szóló közleményében¹ használt beavatkozási kategóriák szerint vizsgáljuk, akkor a következő hatásokat azonosíthatjuk:

1. táblázat: Prioritások hatása egyes, a természeti és ember által előidézett kockázatokra vonatkozó beavatkozási képességekre

BEAVATKOZÁSI KÉPESSÉGEK	PRIORITÁSOK		
	Negatív hatás	Vegyes hatás	Pozitív hatás
Éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás	P1, P2		P3 MOD, P4, P5
Ökoszisztémák védelme	P1	P2, P5	P3 MOD, P4
Környezettudatos mezőgazdaság, élelmezés- és táplálkozásbiztonság		P1	
Árvíz- és belvízkockázat kezelése	P1		P3
Közlekedés-biztonság			P1
Megújuló energia-használat	P1		P3
Kutatás és innováció			P1, P4

Nem találtunk összefüggést a fenti közlemény további beavatkozási kategóriáival: súlyos ipari balesetek megelőzése; kockázatfinanszírozás; nukleáris biztonság.

3.4.16 Hatás új környezeti konfliktusok, problémák, kockázatok megjelenésére, meglévők felerősödésére

Tekintettel arra, hogy a vizsgált területfejlesztési koncepció kitörési pontokat keres Békés megye számára, ezek között elkerülhetetlenül találkozunk olyanokkal, amelyek esetében a későbbiekben definiálandó tényleges beavatkozások valamely környezetvédelmi szemponttal ütközésbe kerülnek majd.

Meglévő környezeti konfliktusok, amelyek megerősödhetnek egyes beavatkozások nyomán:

- A nem biogazdálkodás keretében végzett mezőgazdasági termelés során vegyszerek kerülnek a talajba és a talajvízbe (P1);
- Védett természeti területek közelében a mezőgazdasági termelés, szállítási tevékenység, közlekedési forgalom fokozása kerülendő (P1, P2);

¹ COM(2014) 216 final, 2014.4.8.

- Mezőgazdasági termelést ösztönző beavatkozások esetén a természeti területek művelésbe vonása kerülendő (P1).

Új környezeti konfliktusokat keletkeztethetnek az alábbi alcélok:

- A természeti területeken kialakított új közutak létesítése a termőréteg elvesztésével, a közutak forgalma pedig talaj- és légszennyezéssel jár, illetve zavarja az élővilágot és csökkenti a terület biodiverzitását (P1);
- Védett természeti területeken végzett kerékpárút-beruházás sérülékeny természeti értékeket veszélyeztet (P1);
- Természeti területeket érintő sportcélú beruházások és a létesítmények használata az élővilág zavarásával járnak (P4);
- Védett természeti területeken végzett turisztikai beruházások veszélyeztetik a területek természeti értékeit és státuszát (P2).

3.4.17 A megvalósítás kumulatív hatása

Ha a 3.1.2 fejezetben található, egyes prioritások által potenciálisan befolyásolt környezeti hatásviselő kategóriákat egyszerű matematikai módszerekkel elemezzük (a pozitív és negatív hatásokat erősségüknek megfelelően +1, és +2, illetve -1 és -2 értékkel helyettesítve, a vegyes hatásokat nullának véve, ezeket különböző kategóriákon átlagolva, ugyanakkor figyelmen kívül hagyva a csak negatív irányban értékelt, környezeti konfliktusokról szóló utolsó oszlopot), akkor a sokelemű környezeti hatásvizsgálat szerteágazó összefüggérendszeréből informatív összesített eredményeket olvashatunk le:

- A legtöbb prioritás által befolyásolt hatásviselők (db):
 - o Élővilág, biodiverzitás (5)
 - o Országos védett, és Natura 2000 területek (5)
 - o Klíma (5)
 - o Épített és települési környezet (5)
 - o Táj, helyi gazdaság (5)
 - o Térszerkezet, területhasználat (5)
 - o Humán egészségi állapot, életminőség (5)
 - o Hulladékgazdálkodás (5)
 - o Természeti és humán kockázatok (5)
- A prioritások által legpozitívabban érintett hatásviselők (átlag):
 - o Táj, helyi gazdaság (1,4)
 - o Humán egészségi állapot, életminőség (1,2)
- A prioritások által legnegatívabban érintett hatásviselők (átlag):
 - o Országos védett, és Natura 2000 területek (-0,6)
 - o (Honvédelem – nem reprezentatív eredmény az alacsony érintettség miatt)
 - o Természeti erőforrások, ásványvagyon (-0,2)
 - o Hulladékgazdálkodás (-0,2)
- A legtöbb hatásviselőt érintő specifikus célok (átlag)
 - o P1. Üzleti környezet fejlesztése, vállalkozások versenyképessége érdekében (15)
 - o P3 MOD. Környezeti infrastruktúra fejlesztése a térségi kohézió erősítése érdekében (14)
- A hatásviselőket legpozitívabban befolyásoló specifikus célok (átlag):

- P3 MOD. Környezeti infrastruktúra fejlesztése a térségi kohézió erősítése érdekében (1,3)
- P5. KLH-s járások komplex programjainak megvalósítása (0,6)
- P4. Szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségek életminőségének javítása érdekében (0,4)
- A hatásviselőket legnegatívabban befolyásoló specifikus célok (átlag):
 - P1. Üzleti környezet fejlesztése, vállalkozások versenyképessége érdekében (-0,5)
 - P2. Helyi adottságokra alapozott turisztikai fejlesztések (-0,3)

A fenti adatokból világosan kirajzolódnak a koncepció gazdaság-élénkítésre fektetett fő hangsúlyai. Egyértelműen látható a gazdaság-élénkítés és turizmus-fejlesztés szempontjainak potenciális ütközése a környezeti és fenntarthatósági érdekekkel.

3.4.18 Az országhatáron áttérjedő környezeti hatások lehetősége

Közvetlen országhatáron átnyúló hatása a határmenti kapcsolatok fejlesztésének, határon átnyúló programok megvalósításának van (P5). Közvetett hatásként azonosíthatók az alábbiak:

- A határon túlról érkező vagy oda tartó közúti forgalom növekedését eredményezhetik a megye átjárhatóságát vagy a lakott területek elkerülését javító közúti fejlesztések (P1);
- Határon túli munkavállalókat vonzhatnak, és így az ingázóforgalmat erősíthetik a munkahelyteremtő gazdaság-élénkítő beavatkozások (P1, P2);
- Növelhetik a határon túlról érkező turistaforgalmat a turisztikai attrakciók fejlesztése (P2) és a megyében tervezett további sportcélú és kulturális beavatkozások (P4).

3.5 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósításának társadalmi hatásai

3.5.1 Népeségre és népességmegtartó képességre gyakorolt hatások

A felülvizsgált területfejlesztési koncepció egyik átfogó célja lett a megye népességmegtartó és -vonzó képességének javítása, ezért a népeségre és népességmegtartó képességre gyakorolt hatása várhatóan kedvező lesz. Az átfogó célt két stratégiai cél támogatja közvetlenül: a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése és a környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése.

A minőségi szolgáltatások fejlesztése kiterjed a közúti és vasúti elérhetőség fejlesztésére, az „okos városok” és „okos falvak” programokra, a városi közterületek, utak szabadidős terek, közösségi, sport és kulturális lehetőségek szélesítésére, minőségi fejlesztésére, valamint a leromlott városi területek megújítására, amely célok mind hozzájárulnak az élhető települési környezet fejlesztéséhez.

A környezetbarát, okos technológiák (köztük megújuló energia) alkalmazása, valamint a természeti értékek és külterületi zöldinfrastruktúra megőrzése szintén jelentős mértékben támogatják az élhető és lakhatási szempontból is vonzó megye megteremtését.

3.5.2 Foglalkoztatásra gyakorolt hatások

A foglalkoztatás javítása Békés megyében, a gazdaság dinamizálásához szükséges komplex feltételrendszer megteremtésével átfogó cél megvalósítása kedvező hatással lesz a foglalkoztatásra. A fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai cél több intézkedéscsomaggal is a megye foglalkoztatását kívánja javítani: a Békéscsaba-Békés-Gyula városhármas területére tervezett zöldmezős nagyberuházások egyenként is jelentős

foglalkoztatásnövekedéssel járó fejlesztéseket céloznak meg, míg a megyei turisztikai ágazat nemzetközi vonzerejének javítása, illetve a természeti, gasztronómiai és kulturális adottságokra épülő turizmus infrastrukturális hátterének fejlesztése több kisebb-nagyobb vállalkozás organikus növekedésén keresztül fokozatosan növelheti a foglalkoztatási lehetőségeket.

Mindemellett, a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése és a környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése stratégiai célok is új munkahelyek létrehozásával valósíthatóak meg, és egyúttal javítják is a megye munkaerővonzó képességét, ami különösen hosszabb távon, a 2027. utáni időszakban fejtheti ki kedvező hatásait.

3.5.3 Életminőségre, szabadidő eltöltésére, egészségi állapotra, szociális helyzetre gyakorolt hatások

A környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése elsősorban a lakosság egészségi állapotára hathat kedvezően elavult, illetve környezetszennyezőbb megoldások környezetbarát technológiákkal történő kiváltásán keresztül (javuló levegőminőség, kevesebb talaj- és vízszennyezés), míg a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése az életminőség javulásához és szabadidő eltöltési lehetőségek bővüléséhez járul hozzá.

3.5.4 A társadalom biztonságérzetére, veszélyeztetettségére gyakorolt hatások

A koncepció egyik átfogó célja a foglalkoztatottságot hivatott növelni, ami a gazdaság fenntartható, horizontális fejlesztése stratégiai célon keresztül jelentős mértékben képes javítani a lakosság anyagi biztonságérzetét.

Az átfogó célt támogató másik stratégiai cél, a társadalmi és gazdasági kohézió erősítése a komplex programmal fejlesztendő járásokban emellett jelentős mértékben javíthatja a lakosság biztonságérzetét és csökkentheti veszélyeztetettségét a szegregációs folyamatok megfordításával, és az érintett Mezőkovácsházi és Sarkadi járás leszakadásának megállításával.

3.5.5 Az esélyegyenlőségre, esélyteremtésre, társadalmi felzárkózásra gyakorolt hatások

A társadalmi és gazdasági kohézió erősítése a komplex programmal fejlesztendő járásokban az ott élő, gazdasági és társadalmi értelemben is leginkább veszélyeztetett lakosság felzárkózását hivatott megvalósítani az érintett Mezőkovácsházi és Sarkadi járásokban, többek között szolgáltatásfejlesztéssel, agrárgazdasági fejlesztésekkel és szociális városrehabilitációval.

Emellett a veszélyeztetett társadalmi csoportok integrációjának elősegítése horizontális cél a megye teljes területén a társadalmi felzárkóztatást, az esélyek növelését és az esélyegyenlőséget tűzte zászlójára. E cél elsősorban a célzott képzési és foglalkoztatási programok megvalósításán keresztül érhető el.

A kiegyensúlyozott térségi tervezés horizontális cél szintén hozzájárul az esélyegyenlőség megteremtéséhez, a társadalmi és területi egyenlőségek csökkentésén és a diszkrimináció elleni küzdelmen keresztül.

3.5.6 A helyi kultúra fejlődésére gyakorolt hatások

A fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai cél elérésének egyik eszköze a turisztikai szolgáltatási portfólió bővítése, többek között kulturális, vallási és gasztronómia területen, ami a koncepció eszközrendszerében is megjelenik a prioritások

között. A turisztikai kínálat ilyen irányú fejlesztése ösztönzőleg hat a helyi kultúrára, ezért a koncepcióban foglalt célok megvalósulásától a helyi kultúra fejlődése várható.

3.6 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósításának gazdasági hatásai

3.6.1 A természeti erőforrásokra gyakorolt hatások

A környezeti infrastruktúra fejlesztése átfogó cél a megújuló energia széleskörű alkalmazása révén a nem megújuló természeti erőforrások használatát hivatott csökkenteni (kőolaj, földgáz, szén, tűzifa), ezért a kedvezően hat a természeti erőforrások megőrzésére. Emellett, ugyanezen célt szem előtt tartva, tervben van a hulladékgazdálkodás környezetbarát fejlesztése is, ami az elsődleges alapanyag felhasználás csökkentésén, a többszöri használat és újrahasznosítás részarányának növelésén keresztül szintén a természeti erőforrások megőrzéséhez járul hozzá.

3.6.2 Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezetére gyakorolt hatások

A koncepció egyik horizontális célja a kiegyensúlyozott térségi fejlesztés, amit követve az ipar és a kereskedelem fejlesztését is minden területre kiterjedően, az érintett szereplők és térségek adottságaihoz igazítva kívánja a megye megvalósítani.

A fenntartható, horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai cél a fenti horizontális célt szem előtt tartva a megye egész területére tervezi az üzleti környezet fejlesztését, ugyanakkor néhány intézkedés, mint amilyen az ipari parkok, inkubátorházak mennyiségi és minőségi fejlesztése, illetve a K+F és innovációs szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása a megye gazdasági centrumterületére, Békéscsabára, Békésre és Gyulára, illetve további fontos termelési központokra, iparosodott járásközpont településekre és közvetlen vonzáskörzetükre koncentrál (Orosháza, Szarvas, Gyomaendrőd, Szeghalom várostérségek).

3.6.3 A mezőgazdaságra gyakorolt hatások

A komplex programmal fejlesztendő járásokba tervezett társadalmi és gazdasági kohézió erősítése cél egyik eszköze a vidéki agrárgazdaság feltételeinek megteremtése, aminek eredményeként a mezőgazdasági termelés volumenének növekedése várható.

Emellett, a fenntartható, horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai cél keretében a megye egész területén várható a mezőgazdasági termelés minőségi és mennyiségi fejlődése, elsősorban a vízbázis védelmét, és a talajminőség megóvását szem előtt tartó környezetbarát technológiák alkalmazásával, a hagyományosan meglévő kutatás-fejlesztési kapacitások fejlesztésével (pl. akvakultúra), és az értékláncok kiépülésének, valamint a mezőgazdasági termékek nemzetközi piacra jutásának támogatásával.

3.6.4 Az erdőgazdálkodásra gyakorolt hatások

Bár erdőgazdálkodás szempontjából a megye nem számít kiemelt területnek, a meglévő erdősült területek megóvása fontos feladatként jelenik meg környezeti infrastruktúra fejlesztése célon belül, a biológiai sokféleség megőrzése, a természetvédelem és a klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése kapcsán.

3.6.5 Az idegenforgalomra gyakorolt hatások

A fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés stratégiai cél elérését részben a turizmus fejlesztésén keresztül tervezi megvalósítani a megye. A szektor

gazdaságfejlesztésben elfoglalt kiemelt szerepét jól mutatja, hogy a helyi adottságokra alapozott turisztikai fejlesztések külön prioritásként is megjelennek a koncepció eszközrendszerében.

A tervezett célok megvalósítása esetén a megyei turisztikai szereplők közötti együttműködések erősítése, a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése, a meglévő megyei turisztikai szolgáltatási portfólió bővítése (aktív turizmus, kulturális- és vallási turizmus, gasztronómia, stb.), a meglévő és új helyi attrakciók környezeti szempontból fenntartható, minőségi fejlesztése, a turisztikai szálláshelyek fejlesztése, és az elérhető szolgáltatásokhoz való területileg kiegyensúlyozott hozzáférés biztosítása várható.

3.6.6 A vízgazdálkodásra gyakorolt hatások

A koncepció keretében cél a szélsőséges időjárás hatásainak mérséklése (ár- és belvízvédelem, öntözés) és a vízkészletek kiegyensúlyozott hasznosítása, ezért feladat az öntözési infrastruktúra, és - ahol az szükséges - a vízközmű rendszerek fejlesztése a megfelelő vízminőség biztosítása érdekében. A kitűzött célok megvalósítása esetén a megyei vízgazdálkodási rendszer fejlődése, szélsőséges időjárási eseményekkel szembeni rugalmasságának javulása várható.

3.6.7 Az energetikára gyakorolt hatások

A környezeti infrastruktúra fejlesztése átfogó cél a megújuló energia széleskörű alkalmazását is magában foglalja, így a megye energiamixében a megújuló energiaforrások részarányának növekedése várható.

3.6.8 A közlekedésre gyakorolt hatások

A környezeti infrastruktúra átfogó, területileg kiegyensúlyozott fejlesztése célkitűzés része a megye külső elérhetőségének, illetve a belső közlekedési hálózatának a fejlesztése, például alacsonyabb rendű utak és a kerékpárhálózat fejlesztésén keresztül, ami az eszközrendszerben a prioritások között is megjelenik.

Emellett, a fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés keretében a turisztikai szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása is a feladatok között szerepel, így többek között turisztikai célú kerékpárutak fejlesztése is várható.

Végül, de nem utolsó sorban a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése is többek között a térségi és helyi közlekedési infrastruktúra, illetve a közúti- és vasúti elérhetőség fejlesztése révén valósítható meg.

3.6.9 A műszaki infrastruktúrára gyakorolt hatások

A koncepció megvalósítása esetén a műszaki infrastruktúra jelentős fejlődése várható. Az előző pontban bemutatott infrastrukturális fejlesztések mellett a minőségi szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése stratégia cél keretében számos további műszaki infrastrukturális fejlesztés megvalósítása várható: a helyi és térségi közszolgáltatások, így a gyermekjóléti, oktatási, munkába állást segítő, egészségügyi és szociális szolgáltatások műszak infrastrukturális fejlesztésével, kiemelten energiahatékonysági és megújuló energia fejlesztésekkel, az okos települések programok keretében az IKT elérhetőség javításával, valamint a városi közterületek, utak, szabadidős terek, közösségi, sport és kulturális infrastruktúra fejlesztésével.

3.6.10 A térség versenyképességére gyakorolt hatások

A fenntartható, a megye jövedelemtermelő képességét javító horizontális gazdaságfejlesztés több intézkedéssel is a megye versenyképességének javítását célozza. Ennek keretében cél a megyében működő kis- és középvállalkozások digitális ellátottságának, innovációs potenciáljának fejlesztése, középtávon a K+F kapacitások erősítése a helyi erőforrásokra támaszkodó térségi innovációs intézményrendszer megteremtésével, a megyei felsőoktatási kínálat fejlesztésével. Emellett, a tervek között szerepel a helyi munkaerő képzése, a piacképes szaktudás átadása is. A turizmus és a mezőgazdaság korábbi fejezetekben bemutatott fejlesztése szintén hozzájárul a versenyképesség fejlesztéséhez.

3.7 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció összefoglaló értékelése a környezeti, társadalmi, gazdasági következmények alapján, feltárt konfliktusok értékelése, a környezeti, társadalmi, gazdasági szempontból elfogadható változatok meghatározása

A most készülő Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció új, a foglalkoztatás-bővítést és a népességmegtartást/-vonzást a korábbinál is jobban előtérbe helyező megközelítést alkalmaz. Ezek elkerülhetetlenül olyan beavatkozásokat megalapoznak, amelyek valamely környezetvédelmi szemponttal ütköznek, hiszen a koncepció gazdaság-, közlekedés- és lakóterületi fejlesztéseinek elsődleges terepét és hatásviselőjét a természeti és épített környezet alkotja:

- A potenciális konfliktusok egyik fő területét jelentik a turisztikai beavatkozások. Bár a koncepció tartalmazza a turisztikai fejlesztések esetében egyes attrakciók fenntarthatósági szempontoknak megfelelő fejlesztését, alapvetően továbbra is fontos gazdaság-élénkítési területként kezeli az akár nagyobb látogatótömeget is mozgósítani képes turizmust. Ezek a tevékenységek az ökológiai állapotot zavaró és érzékeny természeti területek környezetállapotát kockáztató hatással járhatnak, különösen, ha természeti területeket tárnak fel a korábbinál nagyobb látogatóforgalom előtt, vagy ha érzékeny természeti erőforrás (pl. termálvíz) kiaknázásával járnak.
- A turizmus mellett a mezőgazdaság is egyértelmű erőssége Békés megyének, és a fejlesztési célrendszerben is hangsúlyosan szerepel. Potenciálisan ez is környezetterhelő hatásokkal járhat (pl. vegyszereket juttathat a környezetbe, vagy természeti területeket, élőhelyeket vonhat művelés alá).
- Jellemző konfliktus-forrást képez minden további gazdaság-élénkítő tevékenység, amely személy- vagy áruszállító járművek, illetve munkagépek használatával összefüggő, közlekedési eredetű légszennyezést okoz, vagy új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátásával jár.
- A népesség növelése, illetve az életszínvonal emelése potenciálisan növeli a kommunális eredetű környezetterhelést.
- Sok olyan intézkedés is szerepel a koncepcióban, amelyek új épületek megvalósításával, vagy meglévők funkcióbővítő átalakításával járnak, így befolyásolják a településképet.
- A közlekedésfejlesztési alcélok között a szennyezés emelkedésével járó közút-fejlesztés is található.

Társadalmi és gazdasági szempontból összességében kedvező hatások várhatóak a 2021-2027-es időszakra vonatkozó területfejlesztési koncepció megvalósítása során. A horizontális

gazdaságfejlesztés és az infrastrukturális feltételek fejlesztésén keresztül a versenyképesség javulása várható. Társadalmi szempontból javul az esélyegyenlőség az oktatási, képzési lehetőségek fejlesztésén keresztül, valamint erősödik a társadalmi felzárkózás a hátrányos helyzetű (komplex programmal fejlesztendő) térségek és csoportok fejlesztésén keresztül.

A változások ugyanakkor számos konfliktust is generálhatnak gazdasági és társadalmi szempontból. A turisztikai fejlesztések kapcsán elsősorban kezdetben a régi és új szolgáltatók közötti verseny kialakulása várható a látogatókért és a munkaerőért. Mindemelllett a leromlott városi területeket érintő szociális városrehabilitáció a helyi lakosság egy részével konfliktust generálhatnak még akkor is, ha a többség támogatottságát élvezik.

4 A BÉKÉS MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MEGVALÓSÍTÁSA KÖVETKEZTÉBEN VÁRHATÓAN FELLÉPŐ, KÖRNYEZETRE, TÁRSADALOMRA, GAZDASÁGRA KÁROS HATÁSOK KEZELÉSE

4.1 Káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése

A koncepció stratégiai céljai könnyen összeegyeztethetők a környezeti szempontokkal. Mindegyik esetében található ugyanakkor olyan specifikus alcélok, vagy megalapozhatók olyan jövőbeni intézkedések, amelyek a természeti erőforrások nem fenntartható kiaknázásával, vagy a környezetterhelést emelő fogyasztásnövekedéssel járhatnak. A koncepció összefoglaló értékelését tartalmazó 3.7. fejezetben hat olyan beavatkozási területet azonosítottunk, amelyek valamely környezetvédelmi szemponttal ütköznek. Ezek esetében a káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére szolgáló intézkedések az alábbiak lehetnek:

- A természeti területeket a korábbinál nagyobb látogatóforgalom előtt feltáró turisztikai beavatkozásokkal szemben szigorú ökológiai feltételeket kell felállítani, a környezetállapotról gyakorolt hatásaikat pedig következetesen monitorozni kell.
- Az érzékeny természeti erőforrás (pl. termálvíz) kiaknázásával járó fejlesztések esetén különös figyelmet kell fordítani a fenntarthatósági szempontokra, és az azokat legjobban szolgáló technológiákat kell előnyben részesíteni.
- A közlekedési, termelési, vagy mezőgazdasági eredetű szennyezéssel járó gazdaság-élénkítő tevékenységek káros hatásai részben ellensúlyozhatók a környezettudatos magatartással és életmóddal kapcsolatos szemléletváltást célzó elemekkel, környezettudatos gazdasági tevékenységek ösztönzésével. Fontos, hogy a környezettudatos szemléletformálás és a szennyezés-elkerülés minden gazdasági tevékenység esetében kiemelt értékelési, döntésmegalapozó szempont legyen. A mezőgazdasági művelés alá vont területek esetén kerülni kell új természeti területek igénybevételét.
- A népesség növelése, illetve az életszínvonal emelése potenciálisan növeli a kommunális eredetű környezetterhelést, ezért ezeket szemléletformálással, energetikai fejlesztésekkel és egyéb, a kibocsátások csökkentésével, racionalizálásával járó fejlesztésekkel kell kombinálni.
- Új épületek megvalósítása, vagy meglévők funkcióbővítő átalakítása esetén a településképet védő feltételrendszer kialakítása javasolt.
- A közlekedésfejlesztési beavatkozások esetében nagyjából egyensúlyban vannak a szennyezés emelkedésével járó közút-fejlesztések és a szennyező forgalom egy részét környezetbarát közlekedési módokkal kiváltó intézkedések.

4.2 Javaslatok egyéb szükséges környezeti intézkedésekre

A területfejlesztési program elkészítése során megfontolandó az alábbi intézkedések beépítése:

- A gazdaságélénkítési célok és beavatkozások között nem jelennek meg a tudásalapú gazdaság, a környezetipar, intelligens technológiák és a körforgásos gazdaság tárgykörébe tartozó elemek, amelyek alkalmasak lennének arra, hogy gazdasági növekedés mellett váltsanak ki környezetterhelő tevékenységeket. Célszerű az 1P prioritás beavatkozásai során az ilyen tevékenységeket kiemelten támogatni.
- A koncepció helyzetértékelésének talajjal foglalkozó fejezetét annak felülvizsgálata során szükséges kiegészíteni a földtani közegre vonatkozó részletesebb elemzéssel, számba véve a folyamatban lévő kármentesítési tevékenységeket és helyszíneket, ideértve az Országos Környezeti Kármentesítési Program keretében végzett kármentesítéseket is, valamint a tevékenységük végzése során veszélyes alapanyagokat felhasználó vagy veszélyes hulladékokat termelő gazdálkodó szervezeteket. A koncepció célrendszerét célszerű kiegészíteni az egykor elavult technológiával üzemelő ipari telephelyek és ott található lerakott hulladékok helyzetértékelés során sürgető feladatként azonosított felmérésével és újrahasználatával/-hasznosításával, illetve kármentesítésével.
- A vizsgált területfejlesztési koncepció közvetlen energetikai célkitűzései csak a megújuló-energia termelésének bővítését emelik ki, így nem tartalmaznak e-közeledést, vagy a helyi megújuló energiatermelési és tárolási rendszerek okos megoldásait ösztönző fejlesztéseket, amelyeket a területfejlesztési programban javasolt kiemelni.
- A mezőgazdasági, gazdaság-élénkítési és közlekedési fejlesztések során el kell kerülni a védett, vagy jogi védelem nélkül is megóvásra érdemes természeti és táji területek igénybevétele, zavarását vagy károsítását. Érzékeny természeti területeken csak természetkímélő gazdálkodási módok preferálandók.
- A megye rendkívül alacsony erdősültsége célzott erdőtelepítéssel, illetve a mezőgazdasági tevékenységek támogatása esetén erdősáv-telepítési kötelezettség előírásával növelhető lenne, amely dekarbonizációs és biodiverzitás-élénkítő célokat egyaránt szolgálna.
- A koncepció helyzetértékelésének szénhidrogén-szállító és bányászati létesítményekről szóló adatai hiányosak, annak felülvizsgálata során ezeket ki kell egészíteni az illetékes bányavállalkozók, elosztói és szállítói engedélyesek adatszolgáltatásával.
- A koncepció hulladéklerakókkal és hulladékgazdálkodással foglalkozó fejezetét annak felülvizsgálata során célszerű kiegészíteni a települési szilárdhulladék-lerakók további adataival (pl. szabad kapacitásukkal). Valamint a hulladékgazdálkodási rendszer egyéb elemeinek adataival (hulladékgyűjtő udvarok, átrakó állomások, komposztáló telepek) és a hiányzó kapacitások, képességek feltárásával.
- A koncepció szennyvíz- és csapadékvíz technológiai fejlesztései között célszerű a fenntartható fejlődés környezeti követelményeinek megfelelő iszapkezelést is támogatni.
- A P3 prioritás vízlétesítmények építését vagy átépítését célzó intézkedései esetében figyelembe kell venni a vízjogi létesítési engedély beszerzésének követelményét.
- A koncepció helyzetértékelésének a környezeti zajnak való kitettséggel foglalkozó részét a későbbi felülvizsgálata során ki kell egészíteni: A közlekedésből származó zajterhelés feltárását ki kell egészíteni az időközben elkészült stratégiai zajtérképek adataival, és célzott

intézkedéseket kell megfogalmazni a zaj- és rezgésterhelés csökkentésére. Egységes szabályozás szükséges az ipari és szabadidős zajforrások zajterhelésének megfelelő kontroll alatt tartása érdekében.

- A közlekedési átjárhatóságot javító, így határvédelmi szempontokat is érintő fejlesztések miatt intézkedési tervek szükségesek esetleges veszélyhelyzetek vagy nemzetbiztonsági kockázatok felmerülésének esetére.
- A környezettudatos szemléletformálás fontos elemei közül a koncepcióban - a térhasználati elveken túl is – célszerű kiemelten kezelni a környezettudatosság növelését, az újrahasznosítással, fenntartható anyag- és térhasználattal kapcsolatos szemléletformálást, illetve az épített örökség védelmét.

4.3 A feltárt gazdasági, társadalmi konfliktusok feloldására, a káros hatások ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések meghatározása

A leromlott városi területeket érintő szociális városrehabilitáció lakossági támogatásának biztosítására lakossági fórum szervezése, illetve a leginkább érintett lakókkal kics csoportos személyes egyeztetés is javasolt. A fejlesztéssel járó előnyök megismertetése várhatóan megszünteti a lakosság bizalmatlanságát, esetleges ellenállását, míg a fejlesztéssel hátrányosan érintett lakosság esetén javasolt valamilyen szintű kártérítés (anyagi, vagy jövőben szolgáltatás) felajánlása.

A turisztikai vállalkozások, és különösen a régiók és újak közötti viszony elmergesedése turisztikai vállalkozásokat tömörítő területi szövetségek létrehozásával előzhető meg aktív tagi élet, találkozók, vitaestek, közös programok szervezése mellett.

5 JAVASLAT OLYAN KÖRNYEZETI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI SZEMPONTÚ ELŐÍRÁSOKRA, FELTÉTELEKRE, INTÉZKEDÉSEKRE, AMELYEKET A TERV ÁLTAL BEFOLYÁSOLT MÁS TERVEKNÉL FIGYELEMBE KELL VENNI

A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció mellett, hogy célrendszere a megye következő évekre érvényes fejlesztési keretrendszerének sarokpontjait képezi, további stratégiai dokumentumokon keresztül is érvényesül: Átfogó céljának, stratégiai céljainak és az ezeket kibontó specifikus céloknak meg kell jelennie a különböző megyei, térségi és települési fejlesztési/tervezési dokumentumokban (megyei és települési területfejlesztési programok; integrált településfejlesztési stratégiák, megyei területrendezési terv; települési településrendezési tervek; megyei/térségi/települési ágazati stratégiák, tervek és koncepciók; stb.), ezekhez illeszkedő, a célokat kibontó és adott tervezési szintre adaptáló intézkedések útján. Kiemelt környezeti szempontok, amelyeket a terv által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni:

- A koncepcióban rögzített térhasználati elveket követni kell. Ezek legfontosabb környezeti szempontú eleme, hogy minden jövőbeni fejlesztésben a környezettudatosság és fenntarthatóság első helyen és következetesen érvényesítendő szempont legyen.
- Nem lehet cél a Békés megyei tömegturizmus erősítése. Helyi értékekre koncentráló és a környezetet nem terhelő, vagy a káros hatásokat kompenzáló, minőségi turisztikai fejlesztések preferálandók.
- Gazdaság-élénkítő beavatkozások tervezésénél előnyben kell részesíteni a környezettudatos tevékenységeket (körforgásos gazdasági alapelveknek megfelelő tevékenységek,

jövőcentrikus ágazatok fejlesztései), és el kell kerülni védett természeti területek és közvetlen környezetük bolygatását, vagy természeti területek művelés alá vonását.

- Környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos szemléletformálás szükséges a megyében lakók környezettudatos magatartással és életmóddal kapcsolatos szemléletváltása, viselkedésének megváltoztatása érdekében.
- Támogatandók az üvegházhatású gázok kibocsátását csökkentő gazdasági, intézményi és lakossági fejlesztések.
- A közlekedésfejlesztés során környezetbarát közlekedési módok támogatása szükséges (pl. gyalogosbarát fejlesztésekkel, kerékpáros közlekedés elősegítésével, közösségi közlekedést ösztönző/segítő lépésekkel).
- Az épített környezet, településkép értékeinek megőrzése érdekében új épületek megvalósítása, vagy meglévők funkcióbővítő átalakítása esetén a településképet védő feltételrendszer kialakítása javasolt. A településeken élők életminőségének javítását elősegítő zöldterület-fejlesztéseknek célszerű prioritást biztosítani.

Társadalmi-gazdasági szempontból javasolt még más, turisztikai fejlesztésekkel érintett területek esetén is erősíteni az adott területen szolgáltató turisztikai vállalatok együttműködését, vagy a már működő iparági szövetségen keresztül, vagy új szövetség létrehozásával.

6 KÖRNYEZETI HATÁSOK MONITOROZÁSA

6.1 A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozó monitorozási javaslatok értékelése

A vizsgált koncepció átfogó célja, négy stratégiai célja, 5 prioritása és számos, ezeket kibontó beavatkozása általános fejlesztési irányokat, elveket jelöl meg, és bizonyos beavatkozások esetében területi fókusz tartalmaz (pl. a gazdasági centrumtársaság, illetve a leszakadó járásek esetében). A területfejlesztési programozás következő lépésekor, a megyei stratégiai és operatív programok kidolgozásakor kerül kidolgozásra ezek tartalma. Így érhető el az országos szintű fejlesztési dokumentumokkal való minél teljesebb összhang, az alsóbb szintű dokumentumok minél hatékonyabb orientációja, a várhatóan jövőben is csak korlátozottan rendelkezésre álló fejlesztési források minél hatékonyabb koncentrációja és a környezeti/fenntarthatósági szempontok minél erősebb érvényesítése.

A Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2020 szeptemberében elfogadott Partnerségi terve a területfejlesztési tervezés alapelvei között azonosította a dokumentáltság, folyamatos monitoring, visszacsatolás és értékelés elveit, de ezeket csak a tervezési folyamatra értelmezve, nem pedig a területfejlesztési eszközök tartalmi követelményeként. A Megyei Önkormányzat területfejlesztési szervezeti egységeinek a koncepcióban bemutatott feladatai közötti a monitoring a Projektmenedzsmenti csoport esetében szerepel, de csak a Megyei Önkormányzat saját projektjeinek tervezési, elemzési és értékelési folyamataira vonatkozóan. Mivel a vizsgált koncepció nem tartalmaz a megvalósítás során várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozó monitorozási intézkedéseket, ebben a fejezetben csak általános javaslatokat fűzünk a későbbi programozás monitorozási lépéseihez:

- Fontos, hogy minden stratégiai prioritás esetében kerüljön meghatározásra egy-egy környezeti indikátor. (Ha az adott prioritás szerteágazó beavatkozásainak környezeti hatásai nem mérhetők hatékonyan egy mutatóval, akkor egynél több indikátort is meg kell határozni, de ezek számát célszerű összességében alacsonyban tartani.) Az indikátorokhoz célértéket,

ellenőrzési gyakoriságot, felelőst és – beavatkozás szükségessége esetén követendő - intézkedési tervet is meg kell fogalmazni.

- A természeti területeket a korábbinál nagyobb látogatóforgalom előtt feltáró turisztikai és egyéb beavatkozásokkal, valamint a mezőgazdasági termelés bővítésével, intenzitásának fokozásával járó intézkedésekkel szemben szigorú ökológiai feltételeket kell felállítani, a környezetállapotra gyakorolt hatásaikat pedig következetesen monitorozni kell. A természeti környezetben bekövetkezett általános (természetes és antropogén) folyamatoknak jó és érzékeny indikátora lehet a Natura 2000 területek jelölő fajainak és élőhelyeinek monitorozása.

6.2 Javaslatok egyéb szükséges intézkedésekre

Tekintettel arra, hogy a vizsgált területfejlesztési koncepció új, a foglalkoztatás-bővítést és a népességmegtartást/-vonzást a korábbinál is jobban előtérbe helyező megközelítést alkalmaz, amelyek sokféle módon kerülhetnek ütközésbe a legkülönbözőbb környezetvédelmi szempontokkal, javasoljuk, hogy a környezeti hatások monitorozásnak eredményeiről a Megyei Közgyűlés legalább évente kapjon tájékoztatást, kiegészítve a tapasztalható problémákat orvosló beavatkozásokra vonatkozó szakértői javaslattal.

A koncepció stratégiai környezetét vizsgálva látható, hogy különösen sok a 2020-ban lejáró felsőbb szintű stratégiai dokumentum, mivel ezek jelentős része a 2014-2020-as Európai Unió finanszírozási időszakhoz igazítva készült. A lejáró dokumentumok kisebb része jelenleg aktualizálás alatt áll, más része pedig a következő 1-2 évben várhatóan aktualizálásra kerül. Ezt az időszakot követően célszerű lesz a területfejlesztési koncepció időközi aktualizálása, annak érdekében, hogy biztosan illeszkedjen a 2021-2027-es időszakra érvényes nemzeti stratégiai keretekhez.

7 KÖZÉRTHTŐ ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen hatásvizsgálat célja a 2021-2027-es időszakra tervezett Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak feltárása. A hatásvizsgálat nem végez önálló adatgyűjtést, a rendelkezésre álló dokumentumok elemzésével, értékelésével, összefüggéseinek vizsgálatával azonosít várható hatásokat.

A Békés Megyei Területfejlesztési Koncepció nem helyezi teljesen új alapokra a megye fejlesztését, így a korábbi, 2014-2020-as tervezési időszakra készített koncepció környezeti, társadalmi és gazdasági hatásai sem módosulnak jelentős mértékben. Ugyanakkor az átfogó, és különösen a stratégiai célok szintjén módosult a jövőkép elérést szolgáló célrendszer, ami eltérő hatásokat eredményezhet. Emellett, az új koncepció hatásainak vizsgálata a megváltozott környezet miatt is indokolt, hiszen még ugyanazon célok megvalósítása is jelentősen eltérő hatásokat eredményezhet 2021 után a hét évvel korábbi helyzettel összehasonlítva.

Az átfogó, stratégiai és horizontális célok és elvek egyaránt szolgálják a megye környezeti, társadalmi és gazdasági szempontú fejlesztését, ugyanakkor megállapítható, hogy a célrendszert olyan társadalmi szempontok dominálják, mint a népességmegtartás és foglalkoztatás. A gazdasági és környezeti fejlesztések ezek megvalósítását hivatottak támogatni.

A hatásvizsgálat részletesen elemzi a környezeti, társadalmi és gazdasági hatásokat. A koncepció fő hangsúlyából egyértelműen látható a gazdaság-élénkítés és turizmus-fejlesztés szempontjainak potenciális ütközése a környezeti és fenntarthatósági érdekekkel. A környezeti hatásokon túl a

koncepció társadalmi és gazdasági szempontból összességében kedvező változásokhoz vezethet a 2021-2027-es megvalósítás során. A horizontális gazdaságfejlesztés és az infrastrukturális feltételek fejlesztésén keresztül a versenyképesség javulása várható. Társadalmi szempontból javul az esélyegyenlőség az oktatási, képzési lehetőségek fejlesztésén keresztül, valamint erősödik a társadalmi felzárkózás a hátrányos helyzetű (komplex programmal fejlesztendő) térségek és csoportok fejlesztésén keresztül.

A hatásvizsgálat során azonosított fő konfliktusterületek:

- A megyei célrendszerben továbbra is fontos gazdaság-élénkítési terület az akár nagyobb látogatótömeget is mozgósítani képes turizmust, ami az ökológiai állapotot zavaró és érzékeny természeti területek környezetállapotát kockáztató hatással járhat.
- Az ugyancsak hangsúlyos elemként megjelenő mezőgazdaság is környezetterhelő hatásokkal járhat (pl. vegyszereket juttathat a környezetbe, vagy természeti területeket, élőhelyeket vonhat művelés alá).
- Jellemző konfliktus-forrást képez minden további gazdaság-élénkítő tevékenység, amely személy- vagy áruszállító járművek, illetve munkagépek használatával összefüggő, közlekedési eredetű légszennyezést okoz, vagy új termelő kapacitások pontszerű szennyezés-kibocsátásával jár.
- A népesség növelése, illetve az életszínvonal emelése potenciálisan növeli a kommunális eredetű környezetterhelést.
- Sok olyan intézkedés is szerepel a koncepcióban, amelyek új épületek megvalósításával, vagy meglévők funkcióbővítő átalakításával járnak, így befolyásolják a településképet.
- A közlekedésfejlesztési alcélok között a szennyezés emelkedésével járó közút-fejlesztés is található.
- A turisztikai fejlesztések kapcsán elsősorban kezdetben a régi és új szolgáltatók közötti verseny kialakulása várható a látogatókért és a munkaerőért.
- A leromlott városi területeket érintő szociális városrehabilitáció a helyi lakosság egy részével konfliktust generálhatnak még akkor is, ha a többség támogatottságát élvezik.

A feltárt káros hatásokat és konfliktusokat a hatásvizsgálat a következő eszközökkel javasolja elkerülni, csökkenteni vagy ellentételezni:

- A természeti területeket a korábbinál nagyobb látogatóforgalom előtt feltáró turisztikai beavatkozásokkal szemben szigorú ökológiai feltételeket kell felállítani, a környezetállapotra gyakorolt hatásait pedig következetesen monitorozni kell.
- Az érzékeny természeti erőforrás (pl. termálvíz) kiaknázásával járó fejlesztések esetén különös figyelmet kell fordítani a fenntarthatósági szempontokra, és az azokat legjobban szolgáló technológiákat kell előnyben részesíteni.
- A közlekedési, termelési, vagy mezőgazdasági eredetű szennyezéssel járó gazdaság-élénkítő tevékenységek káros hatásait a környezettudatos magatartással és életmóddal kapcsolatos szemléletváltást célzó elemekkel, környezettudatos gazdasági tevékenységek ösztönzésével kell ellensúlyozni.
- A mezőgazdasági művelés alá vont területek esetén kerülni kell új természeti területek igénybevételét.

- A népesség növelésének és az életszínvonal emelésének kommunális eredetű környezetterhelést növelő hatásait szemléletformálással, energetikai fejlesztésekkel és egyéb, a kibocsátások csökkentésével, racionalizálásával járó fejlesztésekkel kell ellensúlyozni.
- Új épületek megvalósítása, vagy meglévők funkcióbővítő átalakítása esetén a településképet védő feltételrendszer kialakítása javasolt.
- A közlekedésfejlesztési beavatkozások esetében egyensúlyban kell tartani a szennyezés emelkedésével járó közút-fejlesztéseket és a szennyező forgalom egy részét környezetbarát közlekedési módokkal kiváltó intézkedéseket.
- A leromlott városi területeket érintő szociális városrehabilitáció lakossági támogatásának biztosítására lakossági fórum szervezése, illetve a leginkább érintett lakókkal kicsoportos személyes egyeztetés, a fejlesztéssel hátrányosan érintett lakosság esetén pedig valamilyen szintű kártérítés javasolt.
- A turisztikai vállalkozások, és különösen a régiók és újak közötti viszony elmergesedésének megelőzése érdekében turisztikai vállalkozásokat tömörítő területi szövetségek hozhatók létre, illetve találkozók, vitaestek, közös programok szervezhetők.

A területfejlesztési program elkészítése során megfontolandó, vagy a koncepció felülvizsgálatkor megfontolandó intézkedések:

- A gazdaságélénkítési célok és beavatkozások között a tudásalapú gazdaság, a környezetipar, intelligens technológiák és a körforgásos gazdaság tárgykörébe tartozó elemek megjelentése;
- A helyzetértékelés talajjal foglalkozó fejezetének kiegészítése a földtani közegre vonatkozó részletesebb elemzéssel;
- A megújuló-energia-termelés bővítése mellett e-közlekedést, vagy a helyi megújuló energiatermelési és tárolási rendszerek okos megoldásait ösztönző fejlesztéseket támogató intézkedés;
- A mezőgazdasági, gazdaságélénkítési és közlekedési fejlesztések során a védett, vagy jogi védelem nélkül is megóvásra érdemes természeti és táji területek igénybevételeinek megakadályozása;
- Célzott erdőtelepítés és mezőgazdasági tevékenységek támogatása esetén erdősáv-telepítési kötelezettség előírása;
- A helyzetértékelés szénhidrogén-szállító és bányászati létesítményekről szóló adatainak kiegészítése;
- A helyzetértékelés hulladéklerakókkal és hulladékgazdálkodással foglalkozó fejezetének kiegészítése a települési szilárdhulladék-lerakók további adataival, és a hulladékgazdálkodási rendszer egyéb elemeinek adataival;
- A koncepció szennyvíz- és csapadékvíz technológiai fejlesztései között a fenntartható fejlődés környezeti követelményeinek megfelelő iszapkezelés támogatása;
- A vízellátási létesítmények építését vagy átépítését célzó intézkedések esetében a vízjogi létesítési engedély beszerzésének megkövetelése;
- A helyzetértékelés környezeti zajjal foglalkozó fejezetének kiegészítése újabb stratégiai zajtérképek adataival, és célzott intézkedésekkel, valamint az ipari és szabadidős zajforrások zajterhelésére vonatkozó szabályozással;

- A határvédelmi szempontokat is érintő fejlesztések esetén esetleges veszélyhelyzetek vagy nemzetbiztonsági kockázatok felmerülésére vonatkozó intézkedési tervek készítése;
- A környezettudatos szemléletformálás fontos elemeinek (környezettudatosság növelése, az újrahasznosítással, fenntartható anyag- és térhasználattal kapcsolatos szemléletformálás, az épített örökség védelme) kiemelt kezelése.

Tekintettel arra, hogy a megfogalmazott javaslatok koncepció szinten nem igényelnek beavatkozást, a területfejlesztési program készítése során javasolt azok figyelembevétele és beépítése. A hatásvizsgálat a fentiek mellett javaslatokat fogalmaz meg a koncepció által befolyásolt területrendezési, településfejlesztési intézkedések számára, a várhatóan fellépő környezeti hatások monitorozására, és egyéb szükséges intézkedésekre is.